CARMINVM PROVERBIALIVM, TOtius humanæ vitæ ſtatum, breuiter deliniantium, necnon vtilem de moribus doctrinam iucundè proponentium.

(∴)

LOCI COMMVNES, IN GRAtiam iuuentutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis.
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

Impreſſum Londini.

1599.

A
8° p. 16.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

S.A.I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore stultos,
Qui sunt dicturi, liber hic quod debeat vri:
Quando in eo versus non vllus sit bene tersus,
Ac opus inceptum totum sit prorsus ineptum.
Sunt tamen ipsi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smosmannum cupiunt audire per annum
Turpia dicentem, vel Suarmum spurca loquentem,
Quique legunt Psalti Calebergi facta, vel affi.
His placet insanus Neidhart, Latin quoque nanus,
Corneus Senfridus bonus est nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenspiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauschius egit:
Tale quid insulsum, saluo de pectore mulsum,
Semper sic laudant, vt ad omnia pessima plandant:
Cum tamen autores soleant corrumpere mores
Tales, ac digne possint combuerier igne,
Ob res obscœnas, vt dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, sed bene sanas,
Proponit: lustra, non perdes tempora frustra.
Qui muis ad mores meliori carmine flores
Passim venduntur, multumque & vbique leguntur.
Est tamen his chartis iucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit vere ridendo multa docere,
Proque venenatis salibus damnoque paratis
Ridiculis, horis tradet præcepta decoris.
Ne facile hæc cedent animo, si qui modo credent.
Est breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant prauum facientis,
Ergo me calca mox librum stulte Menalca:
Sed mage protector fias illi bone lector.
Haud istuc tendit, qui carmina talia vendit,
Vt nunquam poscas meliora, sed hæc modo noscas,
Verum si fari tentabunt, atque iocari,
Hæc potius belli capiant discenda puelli,
Quam Veneris spinas tristes, Bacchique ruinas.

LOCORVM HVIVS OPVSCVLI INDEX.

A.

Absurda 1
Adiaphora 2
Adulatio ibid.
Aemulatio 113
Aenigmata 2
Aequinoctia 4
Afflictio ibid.
Aliena 5
Ambitio ibid.
Amicitia ibid.
Amor 8
Animalia 9
Arcanum 11
Arrogantia 12
Ars 14
Assiduitas 17
Astra 19
Astutia ibid.
Auaritia ibid.
Audacia 21
Aula ibid.

B.

Baptismus 23
Bella ibid.
Beneficentia ibid.

C.

Caecitas 23
Calumnia 26
Campana ibid.
Captiuitas 29
Caritas ibid.
Castitas ibid.
Causidici 119
Christus 49
Cibi 27
Coactus 153
Concordia 35
Confessio ibid.
Coniectura ibid.
Coniugium 141
Conscientia 37
Consensus ibid.
Consilium 38
Consortium ibid.
Consuetudo 40
Contemptus 41
Conuiuium 43
Cura 44
Curiositas 45
Cursus ibid.
Custodia ibid.

D.

Damnatio aeterna 117
Damnum 45
Debitum ibid.
Deformitas 89
Deus 46
Diabolus 52
Diffidentia 86

Diffe-

Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diuersa studia 67
Diuitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E.

Ebrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid.
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientia 84

F.

Fama 84
Fames 85
Festinatio 86
Festi dies ibid.
Fides ibid.
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid.
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtim ibid.
Futura 95

G.

Garrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H.

Haeretici 98
Herbæ ibid.
Homo 100
Homicidium 114
Honor 105
Hospes ibid.
Humanitas ibid.
Humilitas. 106

I.

Iactantia 12
Iciunium 106
Ignauia ibid.
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Incensiantia ibid.
Indecora 1
Industria 112
Infamia 26
Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Iniuria ibid.
Iniustitia 112
Insidia 113
Inuidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114

Ira 114
Iudicium extremum 116
Iuramentum 118
Ius ibid.
Iuriſtæ 119
Inſtitia ibid.
Inuentus ibid.

L.

Labor 122
Laus 124
Leges ibid.
Libertas 125
Lucrum ibid.
Ludus 126
Lux ibid.

M.

Malitia 164
Malum 127
Maria ibid.
Martyria 128
Medicina ibid.
Medicamenta 129
Media ibid.
Memoria 130
Mendacium ibid.
Mendacitas 160
Mercatio 130
Meretrix ibid.
Meteora 131
Mimi 132
Mimæ ibid.
Miſereordia ibid.
Modus ibid.
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus ibid.
Munera 150
Muſica 151
Mutuum ibid.

N.

Natura 152
Neceſſitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Nouitas ibid.
Nox ibid.
Nuntius 155

O.

Obedientia 155
Obſcuritas 154
Occaſio 155
Ocium 106
Officium 156
Opera ibid.
Origo 157
Ornatus 207

P.

Pædagogia 158
Parentes ibid.
Patientia 159
Patria ibid.
Pauperias 159

Pax 164
Pectata ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid.
Periculum 170
Perſeuerantia ibid.
Philautia ibid.
Pictura 171
Pietas ibid.
Pœna malefacti 168
Pœnitentia 174
Poſſibilia ibid.
Potentia 72
Potiones 27
Præpoſtera 1
Præſentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procraſtinatio ibid.
Profuſio ibid.
Promiſſio 178
Proprium ibid.
Prudentia 180
Pudor 182
Puericia 119

R.

Raritas 182
Requies 183
Riſus ibid.
Ruſticè ibid.

S.

Sanitas 183
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura ſacra 190
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Seruitus 195
Similitudo ibid.
Simplicitas 197
Simulatio ibid.
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid.
Somnus ibid.
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia 200

T.

Taciturnitas 202
Tarditas 294
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154
Terra 206
Teſtimonium ibid.
Timor ibid.
Trinitas 52

V.

Valetudo 207
Venatio ibid.
Venus ibid.

Veritas	207	*Vita*	210
Vestitus	*ibid.*	*Vita eterna*	117
Vexatio	208	*Vitia.*	164
Vicinitas	*ibid.*	*Vnus*	212
Viliras	41	*Voluntas*	*ibid.*
Vinum	74	*Voluptas*	*ibid.*
Violentia	111	*Votum*	174.
Virginitas	27	*Vsus*	213.
Virtus	209	*Vulgus*	*ibida*

FINIS.

¶ CARMINVM PROVERBIALIVM Loci communes.

ABSVRDA, INDECORA, Præposteta.

Agninis lactibus alligare canem.

I canis ex hilla religatur, mordet in illa.

Aliorum medicus, ipse vlceribus scatet.

Conditur es iuris, qui spernere iura videris :
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis.

Item :

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus, in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item :

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu serui regnant, domini famulantur : a selli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subijci, non debes dicere, Vici.

Scidera cœlo addere

Ad mare declivus omnis currit cito riuus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item:

Queis satis est, his plura fiunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur: pauper vbique iacit.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus oua dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtique non nocet vlli.

ADVLATIO. Vide

Impostura.

Adulari quæstus, nunc est multò vberrimus.

Nil dant mensipitæ, nil portant præter Auete.

Item:

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Discas adulari: nam tales sunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui seruit noxque dieíque:
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi nauem, prora puppíque carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus,
Sum terror canibus, habeat me produce fessus.

Castanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fine

Fine tribus demptis, vix vnum in mille videbis.

C.O.Q.C.S.T.S

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam:
Dico grammaticum, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphæræ, sphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram.

Corvus.

Res volat in sylvis, nigro vestita colore:
Si cor abstuleris, pes tibi tento manet.

Gallus Gallanaceus.

Os aperire veta, quæstorum namque moneta
Ipsius est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, ferò tripes.

Miles obliuiscitur.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli,

Muscatum.

Si caput est, currit: ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pauo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In densis sylvis venor bis quinque catellis.

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi seruo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter trix dant septem, scil. literas.

Ter tria dãt septem, septem sex, sex quoque tres sunt:
Octa dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem.
Hæc bene si numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi, quod flumen solcat conscendere montes?
Hoc mihi si soluas, Oedipus alter eris.

ÆQVIVOCATIO vide
Differentiales.

Erroris mater fuit æquiuocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Qnando timor maior, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi saluatos, prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem, quẽ percussit Deus omnem.

Deus quos amat, arguit & castigat.

Hic homo torquetur, vt sic patiendo probetur.
Vt mens purgetur, vt præmia plura lucretur,
Ne sublimetur, vt Christo gloria detur,
Vt præseruetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quam magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item.

Item:

Visita hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum conuertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribuatur.

Item:

Pæssa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno cario ludere.

Lædit ur Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcat proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, speciès lætura ferentem
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caueas dicti nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus, in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauius, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fœlici non cognoscuntur amici:
Sorte patet misero, quæ sit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene succedit, is amicos sæpe videbit.

Amici peccante reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige sic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos nouos parans, ne obliuiscaris veterum

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre suis.

Item:

Calles antiquos seruos, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te damnandus amicus.

Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod solus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: si nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille sequentur amici,
Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:
Plurima si queres, multam patiere repulsam:
Si multa accipias, populus te dicet auarum.

Nil cape, pauca, petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus nostris quicunque placere laborat.
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuiuis dexterum inieceris.

Qui consanguincus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum sit, quiuis amicus eorum.

Necessarius est necesarius.

Audiui dici, quòd erunt duo semper amici.

Item:

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quam fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm numinis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex est mendicus, cui non est vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico,

Item:

Vsus amicorum bonus his & vbique locorum.

Tuta frequensq; via est, per amici fallere nomen.

Non est veridicus labridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt hostis, ad cuncta domesticus hostis.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Qui mea plus quærit, falsus amicus erit.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item:

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item:

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item:

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, venus cedit. si stas, Venus improba lædit:
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipse bene poteris luxus frœnare furorem.
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item:

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item:

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amatus,
Cuius odor sapidus, insipidusque sapor.

Item:

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amaui:
Sed scio, si quis amat, vritur igne graui.

Item:

Non

Non amor, vt perhibet, Deus est sed amaror & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat

Item:

Pallet amans omnis: namq; hic color aptus amanti.

Item:

Pallada furtiuum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.
Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Cedit amor verus, ab amantis pectore serus.

Item:

Vnam semper amo, cuius non soluor ab hamo.
Scilicet insano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuiuis placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat ceruam, ceruam putat esse Minerua:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Vrit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Non deforme pecus, iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant propriis bonis,

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viuentia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chamelion, talpa, maris halec, & salamandra.
Halec vnda fouet ignis pascit salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat.
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes fit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere possit homo,
Et per tres homines asinus bene viuere possit,
Et per tres asinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Aues.

Floribus arboreis fulua creatur auis,
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reijcit, in aquam cadit, auca creatur.
Fit cibus egregius, nobilibusque datur.
Hæc auis à coitu sit libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene dice probando:
Est lingua medicus, dominoque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandoque prodit.

Castor.

Quæstio soluatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablatos dentes gerit in genitibus?

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtique vitares, & pelles non adimares.

Infectorum quorundum ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoq; mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isiodorus,

Monachus piscis.

Piscis vbi monachus, seu forma monastica crescit.
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene disposita, qua non foret aptior vlla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, mahus & vultus hominũ, moderamine sulcus,
Dum facit insultus, reboátque mouétque tumultus,
Mergere nauiculas sæpius arte parat

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pinguescit cum furfure, sed cito crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANVM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cuius prodest sapientia nulli.

Tempus

Tempus omnia reuelit.

Nil adeò subtile, dies quin deregat vltrò:
Nil igitur facias, cur puduisse queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, solis calor omne reuelat.

ARROGANTIA.

Iactantiaq;

Deus superbis resistit.

Disce supercilium deponere, disce timere
Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.

Item:

Est verum verbum, Frangit Deus omne superbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore superbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore seruo,
Omnia regna rego, sum Deus orbis ego.
Cumque loquendo sedet, Deus altius intonat æde:
Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede,
Vt pecus ance de, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno vesceris & herbis.
Esto timor populis & pœna futura superbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iusta ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam iactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciant homines qui magna minantur.

Falix se exigendo felicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium sublimia pennis
Icarus Icariis nomina fecit aquis.

Item:

Icare nate bibis? iam iam sine patre peribis?
Iam tibi dixi bis. Medio tutissimus ibis.
Icarij fati: memores estote beati.

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,
Sola superbia destruit omnia, si comitetur.

Laus propria sordet.

Ne iactes, quia laus proprio sordescit in ore.

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat: & qui
Non habet, vsurpat nomina magna sibi.

Item:

Sese vicinos iactans habet vndique prauos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

Qui se putat aliquid scire nondum scit quomodo oporteat scire.

Doctus ait, se scire nihil, se plurima narrat
Scire sed indoctus: scit prior, iste putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte:
Sit sapiens doctus plurima, scitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil est, aliquid qui se putat esse,
Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum fax, cum limus, cum res vilissima simus.

Vnde

Vnde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadauer humo.

Item:

Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa:
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitium eſt rebus ſolenne ſecundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque poli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino venalibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit bene digna.

Item:

Rumiferat de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non iacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in malis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,
Muſ. canit, Ar. numerat, Geo ponderat, Aſt. colit aſtra.

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit ab ortu:
Mane bonis ſtudijs quilibet aptus erit.

Cur neſcire pudeat prauè, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſiue doceri.

Qui

Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina adiuuentute amplectenda.

Artem scruteris, quamuis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidúe bibisti,
Aut quid feciſti? sed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulásque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo iussisse minus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene dilco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens, sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, postea dives eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret: sed nocte dieque studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,
Arte cadunt turres, arte leuatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe iuuare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio non libris inuitendum.

Cordi non chartæ, tradas, que neueris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in medijs stat sitabundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Discę bonas artes: alit omnis terra peritos:
Vnquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas discе bonas: doctos fouet vndique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam diuitis aurum.

Item:

Portatur leuiter ars, ergo discе libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: sic res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi iure vocatus.

Item

Quis puer auditus, vel visus in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Assidua stilla saxum excauat.

Ars certos, vsus promptos, imitatio reddit.

Artifices aptos, tria concurrentia summos.

Item:

Assiduum studijs se præbeat ille Dearum,
Aurea qui sperat tecta subire nouem.

Item:

Discere, quærere, sæpè reuoluere sit tibi cura:
Hæc tria sunt via qua sapientia fit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpè cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, sed sæpè legendo.

Item:

Lectio lecta semel, decies repetita placebit.
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, sæpè relecta,
Sic omnes claues tibi dat sapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, disce vel ora,
Sic fac vt nulla sine fructu transeat hora:
Sic fit hora breuis, & labor ipse leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat vna dies, quod totus denegat annus.

Successiuè fit motus.

Arbor per primum quæuis non corruit ictum,

Item:

Est arbor dura decies ferienda casura.

Item:

Gutta pluit, sic vnda fluit, sic flumina crescunt.

Pauca

Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & caluus fit homo sic.

Item:

Qui nescit partes, in vanum tendit in artes.

Item:

Singula captentur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra caue spernas, vitam qui ducis ab astris.
Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cælestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, cancer, Leo, Virgo,
Libraq; Scorpius, Arcitenes, Caper, Amphora, Pisces

ASTVTIA.

Astu vincit homo cuncta creata solo:

AVARITIA.

Auarus moriens porrigit manum.

Clericus annosus, licet annis sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbiter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Auari odiosi sunt omnibus.

Erras, si speres, quòd plus te diliget hæres
Sub terra positum, quàm tu modo diligis ipsum.

Item:

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus diues auarus.

Auari iument aſſiduè.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere:

Item:

Qui binos vna lepores ſectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.

Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur diues, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoq; gazam
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos miluos imitatur.

Læri ſacrificant auari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edis obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul auarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper auarus eget.

Æſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor auarum.

Item:

Diues es vt Crœſus, ſed viuis pauper vt Irus.

Item:

Diues macreſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Diues ſemper hiat, pars maior vt ſibi fiat.

Item:

Item:

Non est in mundo diues, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione potestis auari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam satiant cor auari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item:

Orco siue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis,

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non satient mentem semper maiora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in diuitijs aret auarus homo.

Item:

Vult oculus nequamprius impleri stomachus quàm.
Tenax requiris prodigum.
Aurum quod seruas, & quicquid auarus aceruas,
Quod parcus quæres, effundit prodigus hæres.

Item:

Inijcies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed alijs, aries sua vellera portat:
Sic alijs cumulat diues auarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna iuuat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbiter, amplo.

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iacere lapidem, demitte iacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.

AVLA.

Aulæ summoperè vitanda.

Retrò

Retrò ſedet ianuam, non inuitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non inuitatus ad aulam.
Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.
Exeat aulâ qui volet eſſe probus.
Non mihi ſit ſeruus, medicus, propheta ſacerdos.

Item:

Parens virtuti neſcit modò regibus vti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.
Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA

Interti fallax fiducia Martis.
Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſertum.

Item:

Sæpe chalybs chalibem domitat, pugnare volentem.
Nulla fides pietaſque viris qui bella ſequuntur.
Non amat hic Ieſum, qui fert ad prælia geſum.
Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.
Quid mihi cum bellis? ſeruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere,
Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:
Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans vt reddatur sibi, iustè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui cito dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item:

Dandi tolli moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim
Munera plus laudis, plúsque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur:
Sed si tardetur, ingratum munus habetur

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui citò dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quando que tua, si vis habere mea.

Item:

Item:

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit vndique gratum.

Item:

Officijs gratus sis, vt sias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si desplorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quis homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CAECITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus; quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas.

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALVM-

CALVMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non perueniat vltra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium aduersus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, grauis affligitque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item:

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur pretiosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobia crescit.
Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis,

Despice fœtorem Veneris, lectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam vri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, inuentus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est saluum, temerè quod mittis in aluum:
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum, vide infrà Cerusia. Anguilla, vide infrà Cassus animalium viscera.

Egeritur

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quam reliquorum.

Item:

Illia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedéti incommoda præstat.
Huic friget stomachus, crudus & inde cibus.

Aues.

Nans auis est lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina, & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra,
Perdix, frigellúsque, otis, tremulúsque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum sepis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribuis vinæ, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

Sunt nutritiuæ multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus conuiuis est malè gratus.
Nam sua natura non signat fercula plura.

Item:

Caseus, anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item:

Caseus est nequam, quia dirigit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpè

Item:

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt esse nociuum:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expertis reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat aluus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non argos, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Iob, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorum.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrúmque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hunc melior toto corpore ſanguis ineſt.

Ceruiſia.

Craſſos humores nutrit ceruiſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generatq́ue, cruorẽ,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emaceratq́; melanch. dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat neruos, & pinguia ſiccat.

Item:

Non acidum ſapiat ceruiſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde grauetur.

Cibi bene nutrientes

Nutrit triticum & impinquit, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vuæq́; recentes.

Item:

Oua recentia, vina rubentia, pinguia iura,
Cum ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxij.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro ceruina, & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, iúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Saluia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortare

Confortare crocum dixerunt exhilarando.
Artus defectos reficitq́, hepar reparatque.
Item:
Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgatque cruorem.
Fœniculum.
Semen fœniculi pellit spiracula culi.
Fungi.
Vsu fungorum caueas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum sunt que datiui.
Halec.
Halec assatum Thuringis est benè gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.
Lac.
Lac *phthisicòis* sanum caprinum, postque cameli,
Ac nutritiuum plus omnibus est asininum,
Plus nutritiuum vaccinum sit, quoque ouinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.
Marathrum.
Bis duo dat marathrum: febres fugat atq; venenum
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit acutum.
Mespila.
Multiplicant mictum, ventrem dant mespila strictú:
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.
Muscatum.
Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Alleuat pectus, cor, & præcordia pellit.
Mustum.
Impedit vrinam mustum, soluit citò ventrem:
Heparis *emphraxin*, splenis generat lapidémque.
Item:
Prouocat vrinam mustum, cito soluit, & inflat.

Nuces

Nuces.

Poſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit.

Item:

Vnica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.

Oua.

Poſt ouum molle, bonum hauſtum tibi tolle:
Poſt durum bibe bis, ſic longo tempore viuis.

Item:

Regula presbyteri iubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona ſint oua, candida, longa, noua.

Item:

Singula poſt oua pocula ſume noua.

Item:

Si ſumas ouum, molle ſit atque nouum.

Panis.

Panis non calidus, nec ſit nimis inueteratus:
Sed fermentatuſq́; oculatus, & bene coctus,
Et falſus modicè, & granis validis electus.
Non comedas chruſtam, cholerã quia gignit aduſtã.

Item:

Quando deeſt panis, tunc eſt cibus omnis inanis.

Perſica

Perſica cum muſto vobis datur ordine iuſto
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.

Piper.

Quod piper eſt nigrum, non eſt diſſoluere pigrum;
Phlegmata purgabit, concoctricémque iuuabit:
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſíque dolorique
Vtile, præueniet motum febríſque rigorem.

Piſa.

Piſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandũ:
Eſt inflatiuum cum pellibus atque nociuum:
Pellibus ablatis, eſt bona piſa ſatis.

Piſces

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino.
Si pisces molli sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parui sunt plus valeturi.

Porrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas.
Manantémque potes naris retinere cruorem,
Vngas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multùm prosunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Ægrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda grauant stomachum, releuant pyra cocta grauatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda venenũ.

Item:

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa iuuat stomachum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, præstátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torsio sic generatur.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſaqidumqué ſapôrat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidumqué ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item:

Vrunt res ſalſæ viſum, ſemenqué minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, fine vigorem.

Serum.

Inciditqué, lauat, penetrat, mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum, calidumqué ſinapi,
Dat lachrymas, purgatqué caput, tollitqué venenũ.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primum
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur.

Venter

Venter ſtipatur, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulceſcit, lædere neſcit.

Item:

Vinum Rhenenſe decus eſt & gloria menſæ.

Item:

Vinum ſit clarumq; é, vetus, ſubtile, maturum,
Ac benè dilutum, ſæpiens, moderamine ſumptum.

Item:

Vina probantur odore, ſapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Viſum. quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

Vuæ. vide ſuprà Perſica.

Vuæ paſſæ.

Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Mutua defenſio tutiſſima.

Palmæ quando lauant mutuò, ſe mutuò mundant.

Item:

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Paruis diues concordia rebus.

Si concordemus, ſatis omnibus eſt quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confeſſio, nec reſeranda.

Qui peccatum fatetur, eſt innocens.

Crimina ne celes, magna eſt medicina fateri.

CONIECTVRA.

Nidus teſtatur, ibi qualis auis dominatur.

De fructu arbor cognoſcitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

Item:

Arbor vt ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur auis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ planta
frugiferæ futuræ.

Curuum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Vrit maturè, quæ vult vrtica manere.

Vultus proditor animi.

Caluo virtutes variæ sunt atque salutes.

Est sapiens, hilaris, plus vetax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris, quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distorum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus, fallax, iracens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Item:

Noscitur ad nasum mulier quæ vendit omasum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoscere nequam.
Multi non rubram, sed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breues humiles vidi, longos sapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias consortia calui.

Item:

Si quæras socium, nunquam jungas tibi luscum:
Rarò namque vident lumina lusca fidem.

Item:

Vultu sæpe tacens signal oquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conscientia mille testes.

Scandala me verè calidum rubrúmque dedêre.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus esto, nil conscire sibi.

Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.

Nihil est miserens, quam animus homines conscius.

Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, peioráque versant.

Item:

Heu miserum, quid agam? porto sub pectore plagam.
Tanquam si portem sub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & consentiens eidem pœnæ obnoxij.

Pœnam consimilem clauus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, vt Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit rei, sit reus ipse rei.

CONSILIVM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præstat.

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capis.

Si breue consilium, dicitur esse bonum:

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius vnus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, vt sæpius inde iuueris,

CONSORTIVM.

Claudi vicinus subclaudicare discet.

Ad mala facta malus socius socium trahit: & fit
Fit malus & nequam, qui fuit ante bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, lædunter & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris,

Item:

Illos deuita, quos infamat mala vita.

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui iuxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtusque malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis;
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris,
Sed peruerteris, si peruersis socieris.

Item:

Sordibus implicitos prauosque cauebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi sæpe fodali.

Paulum fermenti totam fermentat massam.

Hoc scio pro certo, quando cum stercore certo,
Vinco seu vincor, semper ego maculor.

Item:

Læditur à stimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat, pix calefacta,

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit sibi iunctum.

Item:

Vnica prauus pecus, inficit omne pecus.

Simile simili gaudet.

Cognitus in parte, fit per socium vir apertè

Item:

Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.

Societas leonina. Vide Dominum.

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non bene luduntur. quia seria sæpe sequuntur.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir raro solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assuta derelinquere.

Cattas de Calco tardè depellitur eso.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult: pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, iuuiter demittere nescit.

Lex est egregia

Fœmina casta, securis acura, clienſque fidelis,
Hæc tria Parrhisijs nunquam vel raro videbis.

Item:

Garrulus est Sueuus, malus Hæreticúsque Hispanus.
Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,
Omnis hypocrita Misnensis, Saxóque patrat.
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:
O vtinam possent ira tolerare furim.

Item:

Halec

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parthinius locus egregius, mala gens, bona villa:
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te seruare decet mores, illamque loquelam,
Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ, variæ, variant regiones:
Vna nequit cunctos regula distinguere mores.

Item:

Vuestphalicus vir catholicus nullus amicus,
Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus vnus

Nullus tam prauus saccus quin sit prece dignus.

Item:

Quæ vix sine modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus amnem

Riuulus

Riuulus existens gignit, scintillaque flammam.

Item:

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Frustrà nihil.

Nil est tam prauum, quod ad vllum non valet vsum.

Item:

Tam malè nil cusum, quod nullum profit ad vsum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, sed dimidius valet vllus.

Item:

Plus valet il quàm nil: sit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus testa pars valet cui.

Merx vitronia putret,

Dicitur oblatum fore seruitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui stmma potes, ne dispice parua potentem:
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & friuola dicunt.
Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui paruum contemnit, indignus est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item:

Item:

Paruum seruabis, donec maiora parabis.

Rusticanum orationem ne contempseris.

Non contemnatur, quisquis bene consiliatur.

Item:

Non sit neglecta serui sententia recta.

Item:

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum, arida testa bonum.

CONVIVIVM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non bene dicens,
Ille sedet quasi sus, & surgit sicut asellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item:

Escas presentes benedic Deus & comedentes,
Potum seruorum benedic Deus alma tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & epulantes.
Vt laudem referant, & semper te benedicant.

Item:

Per te rex Christe, benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator,
Qui nos pauisti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Absint à mensa detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia sumatur potus & esca.

Item:

Absint offensæ, cum sit celebratio mensæ.

Item:

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè, nec dissoluas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare caueto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculósque fluentes.

Item:

Dum conuiuares, caueas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CVRA.

Cor ne edito.

Ex animis animum curas procul eximenutu
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamuis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia voluens,
Hæc tria consumunt corpora sine breui.

CVRIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Vnum sed melius voluere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cælum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere nosti.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CVRSVS.

Currens lassatur, quo præcurrens agitatur.

CVSTODIA.

Pax ibi seruatur, custodia quo dominatur.

DAMNVM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITVM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui soluere debita curat.

Item:

Debita solue citò, ne damnum detur amico:
Si cito non soluis, te sponte crimine voluis:
Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Item;

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo ſoluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoſcendus.

Emicat ex ipſis diuina potentia rebus:
Et leuis eſt cæſpes, qui probet eſſe Deum.

Item:

Floribus è medijs ſpirat diuina poteſtas;
Qua paſcente, leuis pabula paſſer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta ſuis Numen demonſtrat ab herbis.
Præſentemque refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creauit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:
Quærit adorari, non ſibi dona dari.

Deus vbique eſt.

Enter, preſenter Deus eſt, & vbique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit
Quem templo cordis mens pia ſemper habet.

Item:

Stans Deus hic & ibi, regnat vtrinque ſibi.

Dei prædeſtinatio.

Simpliciter Dominus electos ſemper amauit,
Odiuit reprobos, niſi quantum ſunt opus eius.

Dei prouidentia.

Nulla creatura fuerat, ſed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obsequijs quasi facta potenter haberi:
Quippe Deo præsens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Dietas, nec habet variari,
Crescere vel minui, maiórue minórue putari,
Nec magis est locuples, plúsque minúsque potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præstat:
Hinc igitur restat, quia temporibus prior extat.
Principium sine fine Deus, lux prima Deorum,
Eius ad imperium sæcula sunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus est Luna, scit cuncta creans Deus vnà.

Dominus dedit, Dominus abstulit.

Dat Deus, & recipit sæpé, quod ipse dedit.

Item:

Destruit & rodit sors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? Iaspis: quid Iaspide? Virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta potest facere Deus omnipotens, scio verè.

Item:

Est super omne Deus, Rex Dominúsque meus.

Item:

Factum factori summo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtque carent numeris fulgentia sydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta signa Dei.

Multa noris oportet, quibus Deum fallas.

Fallere mortalem, res est tenuissima, visum:
Lumina quis fallet semper aperta Dei?

Item:

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Iupiter diphteram inspexit. vide peccatum.

Scit conniuere Deus, ergo Deum reuerere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos.

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non sinit esse suos.

Sine ope diuina nihil valemus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas bene vel medireris.

Item:

Frustra conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis:
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet.

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debet

Debet proponi Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratriſque ſalutem
Reſpice: de fructu viderit ipſe Deus.

Vtrò Deus ſuppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piſciculis quoque binis,
Manus diuina ſatiauit millia quina.

Item;

Nullus cenſetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic ſi propitietur.

CHRISTVS.

E templo gentes Chriſtus percuſſit ementes.
Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuêre
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit.
Prima domus Chriſti, fuit aluus virginis almæ,
Altera præſepe, crux tertia, quarta ſepulchrum.

Chriſtus eſt via, veritas & vita.

Eſt Chriſtus lignum vitæ de virgine naſcens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item.

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progeniei,
Auctor honeſtatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Chriſto, viuit: qui viuus in illo eſt,
Non moritur: non eſt mors vbi Chriſtus adeſt.

Item:

Tu via, vita, ſalus, Ieſu: credamus (Ieſu)
Fas, quòd tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt: releuas tu Chriſte laborem:
In te fit noſter, vita beata labor.

Chriſtus excitatus eſt propter iuſtificationem noſtram.

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:
Et nostrum est, cœli templa quòd alta subis.

Christus morte sua mortem abolevit.

Aspice serue Dei, sic me posuere iudæi:
Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:
Vt viuas, morior: non est dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis:

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera sęui
Christus enim victor sceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus vt in mundum veni, sic nudus abibo:
Vulneribus Christus sit medicina meis.

Item:

Sola

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni,
In Christo omnis thesauri sapientiæ reconditi.
Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:
Et Christum ignorans bellua totus homo est.
Magi ab oriente obtulerunt illi munera.
Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurũ
Qui recipit vos, me recipit.
Charus legatus Christi, si Christus amatur.
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes viuificabuntur.
Adam primus homo damnauit sæcula pomo;
Abstulit at damnum filius ipse Dei.

Item:

Arbore sub qua		dictauit clericus A-	
Quod primus A-		peccauit in arbore qua-	
Sed postremus A-		natus de virgine qua-	
Damna prioris A-		reparauit in arbore qua-	dam;
Si non primus A-		peccasset in arbore qua-	
Non postremus A-		moreretur in arbore qua-	

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idẽ Deus, est homo Christ'
Si Deus est & homo, vult atque potest misereri.
Quod velit, hoc homini confero: posse, Deo,

Item:

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:
Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item:

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, iure refecit.

Item:

Sum quod erã, nec erã quod sum, nunc dicor vtrunq;

SPIRITVS SANCTVS.

Corpus vestrum templum est habitantis in vobis spiritus sancti.

Quàm fœlix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item:

Qui nectit fraudes, æstúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri.

TRINITAS.

Pater, filius, & Spiritus Sanctus, vnus Deus in tribus personis.

Est Pater, est natus Deus, est & Spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atque calorem,
Sol, calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoque personæ sic sunt Deitate sub vna.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen vna:
Sic in personis trinus, Deus est tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum spirante creauit,
Omnia nunc patrio seruat amore Deus.

DIABOLVS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Dæmon lucratur à quo Deus spoliatur.

Item:

Lucifer ipse Deo similis fieri meditatus,
Mox quasi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo similis non erat esse datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum
Nititur vt longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, bellique caterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus, us: acus, eris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus.

Adeps, arnina, pinguedo.

Intus adeps, arnina foris, pinguedóque quæuis.

Æger, egrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus:
Æger languescit, mentis vitium quia crescit.

Æquor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amari:
Pontus, ponte caret: sed ab æquo, dicitur æquor.

Æquus, æquum.

Miles pungit equum, sed iudex iudicat æquum.

Item:

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur vrbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, est volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercanturque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alnus, venter, vterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita, auunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris, fratres: amitæque sorores:
Frater, auunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fax.

Fax vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: epenthesis, syncope.

Syncopa de medio tollit, quod epenthesis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx nutrit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic splendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, crescit arundo.

As.

As obolus, pondus as est possessio tota.

Asilus, asylum.

Turbat asilus apes, miseris succurrit asylum.

Assensus, consensus.

Assensum verbis, consensum dic fore factis.

Auarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus est, animi vitio retinenda profundens:
Largus, qui sumptus facit ex ratione libenter.
Parcus, qui retinet quicquid non postulat vsus:
Nam retinet cupidè, quod res deposcit, auarus.

Aura.

Aëra, splendorem, ventum simul atque fauorem.
Quatuor hæc aura significare solet.

Basium, osculum, suauium.

Basia coniugibus, sed oscula dantur amicis,
Suauia lasciuis miscentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis est bellum, fortis pugilisque duellum,
Pugnaque virorum, sed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui sculpit, cælat: seruans abscondita, celat.

Cæsaries, coma crinis, iuba.

Est coma quadrupedis, colubri iuba siue leonis,
Cæsaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis eſt hic calx,cõbuſtus calculus eſt hic calx

Camera,thalamus,

Sit thalamus ſponſi, cameram dic eſſe ſcholaris.

Candeo.

Candida res candet,& ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis,nat in æquore,fulget in aſtris.

Capiſtrum, frænum.

De ferro frænum,conſtat de ſune capiſtrum.

Carbo, pruna.

Dum calor,eſt pruna : carbo,dum deficit ignis.

Caſſis,is : caſſis,idis.

Fallit aues caſſis,munit caput ænea caſſis.

Item :

Hæc caſſis,galea : hic caſſis,rete vocatur.

Caulis caula.

Dic caules olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno,conſidero.

Corporeis oculis cerno, conſidero mente.

Cetus,cœtus.

Eſt piſcis cetus, populi collectio cœtus.

Cetus,ti,piſcis : cœtus,tus,conſcio plebis.

Cingula,cingulum.

Cingula ſunt hominum,cingula ſtringit equum.

Claritas,claritudo.

Claritas ſplendoris, claritudo nobilitatis.

Claua,clauis,clauus.

Claua ferit,clauis aperit,clauus duo iungit,
Induo te clauio,rege claui percute claua.

Cochlea.

Dic cochleam,turris ſcalam,teſtamque limacis.

Cano,iento.

Ientamus manè, cænamus veſpere facto.

Capi,

Cœpi, memini, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cœpi, meminique,
Quæ retinent sensum præsentis præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios Labor vnus,
Missio collegas ad eundem copulat actum.
Ast eadem comites venit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit aluo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans

Consultor, consultus.

Consultos poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conuentus, conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,
Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, clericique corona, poetæ
Laurea, rex gestat diadema vel inuperator.

Coruſco, mico, vibro.

Sol radiat, micròque micat, fulgòrique coruscat.

Cres-

Creo, screo.

Iactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur.
Qui cubat, ille iacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In syluis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab vrbe recedens.

Decoro, decôro.

Quem veneror, decoro: qué pulchrum reddo, decôro

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda.
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis vrbanus haberi.

Diues, fœlix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico,

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, fum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisqué facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto fata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fax, fax, faux.

Faux est, fasqué licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, frago.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i: fœdus eris.

Sordibus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps feri, pexqué pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frons frõtis caput est, frons frondis in arbore crescit

Fungor, frnor, potior, vescor, vtor.

Diuinis fruimur, mundanis vescimur escis,
Vescimur & potu, fungimur officio.
Vtimur vtilibus, exoptatisque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidumque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelaque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur simplex latro est, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obuius vltrò.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro.
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galeam.

Galerus, mitra pileus, tiara.

Pileus est Phrygium, peregrinum tumque galerus,
Præsulum est mitra, sit nobilumque tiara.

Gallus.

Gallus auis, populus fluuius, Bacchique sacerdos.

Genero, gigno, parto.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit vterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio · gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda iacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Gli,

Glis, ris: glis, ssis: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia sit Christo, grates referamus amico.

Hospes.

Est qui suscipitur, & qui me suscipit hospes.

Hostia, victima.

Victima pro victis, datur hostia pro superandis.

Humus, solum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram terit vsus aratri.
Estq; solum solidum, tellus se tollit in altum.

Lacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat se, quoque iactat.

Iam.

Iam presens, iam præteritum, dic iámque futurum.

Imber, nimbus, pluuia.

Dum pluit, est pluuia: nimbus, dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, necnon inuoluere signat.

Iudex, sequester.

Dicitur in causis iudex, in lite sequester.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, sed labia sunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo, lac sugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar casa, lar domus, lar ignis, làrque foramen.
Lar proprium nomen, genitiuus sit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, librósque
Clericus, æ quiuocè singula quisque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.
Item:
Lens lendis capiti, lens lentis conuenit oti.
Item.
Lens mordit per d, mordetur si capiat t.
Lepus, lepor.
In syluis leporem, in verbis quære lepôrem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.
Libens, libo, libum.
Liba libens libo, libando libentius ibo.
Liber, beri. liber, bri.
Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.
Lira, lyra.
Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.
Listus, margo, ripa.
Margo tenet frontes, mare littus, ripa fluentes.
Lotium, vrina.
Vrinas hominum, sed lotia dic asinorum.
Luo.
Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.
Lustrum.
Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spatium, purgatio, syluæ.
Luteus.
Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.
Magister, minister.
A maiore statu nomen traxere magistri,
A minore statu nomen traxere ministri.
Malus.
In rate triste malum, cum frangit nauita malum.
Mamilla, mamma, vber.
Mamillas vir habet, pecus vbera, fœmina mammas.

Mansor,

Manser, nothus. spurius.

Natus adulterio nothus, manser meretrice,
De concubina spurius esse solet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falsa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, sibi discors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus est data merces.

Mola, moles.

Non leuitate molæ, sed aquæ currit rota mole.

Mussa.

Mussat qui dubitat, mussat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, sed mutuor accipiendo.

Nervus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:
Membraque firmantur neruis, quibus ossa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinques noxa vocatur.

Nunquam, nusquam.

Ad tempus nunquam, sed pertinet ad loca nusquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus est maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, quærit auarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus est sine patre.

Os, ris: os, ssis.

Deuorat os oris, quicquid lucratur os ossis.

Pabulum pascuum.

Paunla sunt hominis, sed pascua dic animalis.

Palma.

Palma.

Palma manus, palma eſt arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantaui: pepegi, dum fœdus iniui:
Dum quid coniunxi, poſſum benè dicere pegi.

Parens.

Non ſum prole parens, non ſum niſi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro menſam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic eſſe patentes.

Pater.

Eſt pater hic cura, pater eſt alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adſit viuis, requies æterna ſepultis.

Pecus.

Eſt pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ non iuga portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo ſuſpenſus, pendo dum ſubleuo pondus.

Item:

Pendere vult iuſtus: non vult pendêre malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, ſed pignus in e vadiatum.

Plagæ.

Vulnera ſunt plagæ, regio plaga, ſit plaga rete.

Populus.

Populus eſt arbor, populus collectio plebis.

Poſſe poteſtas.

Da potestatem Domino, sed posse cuiuis.

Proceres, procerus.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatemque puella.

Quia, si, vt.

Scito quòd Vt modus est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque solis.

Regia, regio.

Est regio, terra: sed regia, mansio regum.

Regulus.

Regulus est serpens, auis, & rex paruulus omnis.

Robur.

Nemo potest longè robur sine robore ferre.

Rusticus, villicus.

Rusticus à rure, quoniam rus est sibi curæ:
Villicus á villa, quia res disponis in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, sal condit, sal reprehendit.

Satio, saturo.

Vno me satio, saturant me fercula multa.

Securis, securus.

Non sunt securi, qui dant suá colla securi.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè castrum, sepimus ouile.

Sera, serus

Fur, obstante sera, non furta facit, nisi sera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic esse serenum.

Socer, socrus.

Est socer vxoris genitor, socrusque genitrix.

Tela, trama.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, vndo.

Tondemus barbas vel oues, sed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, sis.

Vas vadis est obses, vas vasis sit tibi capsa.

Vænio, venio.

Vænco pro nummis, sed te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:
Vis in vtroque viget, vis ratione caret.

Visito, visi.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium & rixæ.

Est longum bellum non non, est est q; duellum.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item:

Ira perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen lites, rixas & iurgia vites.

Item:

Laudo quod vites fili charissime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteritæ facile fiunt renouatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos maior substantia lites.

Sæpè

Sæpè mouet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper deuites cum charo quærere lites.

De asini vmbra tixxti.

Pro modico, chari, nolite eani simulari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Discordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, census.
Sæpè solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA. STVDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non ere do quòd modò viuat.

Item:

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac fine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non est aptus in vno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negauit:
Ingenio redimi corpora parua solent.

Item:

Diuersis diuersa valent medicamina morbis.

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus,

Item:

Præualet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit benè castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto viuitur vno.

Æger & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos.
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanaqué vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædé.

Item:

Non vno doctrina modo se mentibus infert:
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIÆ ET PE-cunia.

Antiqua æris possessio nobilitat. vide Nobilitas.

Beatus diues qui non sperauit in pecunia.

Est diues verè, qui non ea gliscit habere.

Item:

Item :

O diues, diues, non omni tempore viues,
Hac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item :

Quis verè locuples ? cui famulantur opes.

Diuitiæ auctoritatem conciliant.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur ;
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item :

Qui diues est nummis, insedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Diuitis est rarò sanctificata caro.

Item :

Diuitijs vti, res est aduersa saluti.

Item :

Tempus adhuc veniet, quòd diues qui modò gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla talium reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid aceruus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores ?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item :

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item :

Diuitiæ mores mutant non in meliores.

Item :

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item :

Excæcat sensus, diuersi copia census.

Item :

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis peruertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis peruertere sensus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, cuacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur diues, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbiter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mea fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Leonem leua non diligit absque crumena.

Item:

Nil bene pauper agit: sed pro ratione tenetur,
Quicquid agat diues, seu bene, siue malè.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & iumitis omnia gratis,
Vobis saluete duplicatur atque valere.

Plus est solicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula diues
Sustinet, & falsi portat honoris onus!

Item:

Quid facies diues? nusquam tutus bene viues:
Quò te conuertes, quò cursum, perdite, vertes?
Quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris sed vbique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, diues est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:
Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant paucula, diues eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Diues sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris;
Cum contentus eris, tunc diues efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle suprà quàm postulat vsus.

DOMINVS ET potentia.

Expectans longè dominus sit solus in orbe.

Iucundum est imperare.

O quàm dulce foret, hic in mundo dominare,
Si mors non posset dominantibus insidiari!

Item:

Seruus testatur, quod fœlix qui dominatur,

Ius est in armis.

Scitis, quòd grauius præponderat vndique pondus.

Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.

Item:

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Maiorem vitato virum. vide Aula.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item:

Gratiæ

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit durare fauor herilis, scio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:
Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica priuatam deponc.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Est orare ducum, species violenta iubendi:
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil maius habent, nil Cæsare terræ:
Sic Cæsar terras, vt Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:
Cæsaribus fas est ferre Deoque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,
Censum Cæsaribus, solue, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cęsar honore est:
Alter enim terras, alter & astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat.
Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam sine crimine dege,
Et famulus vestem fer patienter herum.

Item:

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: laus istis iusta duobus erit.

Item:

Vota, Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibusque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
vide exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossaque dant fœnis, sine carnibus & sine nervis.

Item:

Cum domino cœrsum, res est mala, mandere fœnum,
Tollit matura, tibi proijcit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitati plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quot nascuntur mala mẽsis
Fit gressus nutans, & visio lumina mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijsse sciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum, sapiet cito toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit vt sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breuiare diætas.

Item:

Strangular in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item:

Viuere vis lætus, vel sana mente quietus?
Dæmonis vt limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes, & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecernnt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili spurnę delectamenta tabernæ;
Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in istam.

Fluis melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua latinum:
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba:
Post studia scire, post otia sæpe perire.
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus sitient Parthi.

Omnibus est notum, quòd valdè diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In corbis fundo inbibo, dum bibo secundo:
Per ternum potum iam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, sum qualibit arte magister,
Potu septeno velut equus sum sine fræno,
Potus bis quartus sensus mihi tollit & arcus,
In potu nono vini vix sentio quò no,
In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrij, id in lingua ebrij.

Ebrietas prodit quod amat cor, siue quod odit.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vinum obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit,

Item:

Ebrius & satur nunquam bene philosophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Quid

Quid facias, nescis, truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices rarò faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatoqué sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacére facit resupinum,
Et vomere vt porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labas, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat festum, frigus conuertit in æstum,
Lętificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile senile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum varié afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur.

Hi:

Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat,
Hic est pacificus, hic est nullius amicus
Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
Hic loqui nescit, hic cæspitat, ille pigrescit,
Hic est clamosus, hic est verbis vitiosus.
Disputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc seruit Veneri, somno vult ipse teneri,
Nunc vomit, nunc vorat: sic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis sex, credatis, species sunt ebrietates:
Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
Quintus luxuriat, sextus per omnia iurat,
Septimus attendit, octauus singula vendit,
Nonus nil celat, quod habet sub corde reuelat,
Somnia denus amat, vn denus turpia clamat,
Et cum sit plenus, vomitum facit duodemus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter,

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa subis, recoles cur sis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item:

Templo sacrato si quis sedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat egrediatur.

In Ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Sion sine ruga, labe carentem
Exprimit Ecclesiam, fidei candore nitentem:
Quam turbant hæreses & earum turba rebellis,
Quæ subiecta iacet mundanis sæpe procellis.

Primùm quærite regnum Dei.

Non vncturas oram, nec tardat missa diætam.

Sacra

Sacra celebrius absoluenda.

Missa breuis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult vius habere.

Item:

Missam curtatam, longum farcimen & offam,
In carnispriuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondit clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra leuatur,
Tunc primò laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis, non est res spiritualis,
Non canit in templo, nisi quod scit presbiter, amplo.
Non decet vt monachus vadat sine compare solus.
Vt valeas esse monachus, tibi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,
Oscq; columbinum, cor ouinum, crusque bouinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum facet in finibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum
Donis nummorum subuertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat vndique schisma,
Deuorat & potat, natum cum coniuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit?
Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum. sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum detur, eleemosyna nulla videtur:

Attendensque

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secúdus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Auaritia.

Cedit papa Papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annis sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbiter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Cleticus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ouem sine lana,
Dantes exaudit, nõn dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, plenaque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties: quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma tacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & iura negas, homines & numina fallis,
Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem conuitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus,
Viuere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonùm.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces commedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morum seruant violando decorum,
Quàm Christũ passum, piscem quærunt magis assum

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secúdus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Auaritia.

Cedit papa Papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annis sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbiter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ouem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, plenaque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item

Item:

Roma quid insanis toties: quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma facent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & iura negas, homines & numina fallis,
Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem conuitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Viuere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces commedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morum seruant violando decorum,
Quàm Christũ passum, piscem quærunt magis assum

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti,
Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare præbendas benè natis,
Aut benè nummatis, aut eorum sanguine natis.

Leuitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretrices, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cum conualuit, mansit vt ante fuit.

Simonia.

Crimen auaritiæ, dirumqué nefas Simoniæ.
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas,
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
Culpa solueris, quacunq; ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item:

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Ceſſat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & vbique sepultis,
Vt sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud

Quod sumus, iste fuit: erimus quãdoque quod hic est

Aliud.

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Aliud.

Viuens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm male currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet abillo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Exijcitur magno paruus veniente magistro.

EXEMPLA

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caueri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studeas imitari
Vitam iustorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipsequé lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientia acquirendam maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitq; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minime crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fama

Fama boni lente volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, tranſitqué modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dicitur.

Si dicunt gentes, ſequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non ſunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Paſcha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optima condimentum.

Dulcem rem fabas facit eſuries tibi crudas.

Item:

Eſuriens ſtomachus fertur cocus optimus eſſe:
Nam facit inſipidos perſapuiſſe cibos,

Item:

Neſcit homo quid dulcis habet dulcedinis eſca,
Qui nunquam didicit, quid foret ipſa fames.

Item:

Ori dulceſcit faba frigida, quando fameſcit.

Moleſtus interpellator venter.

Eſt ſitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cumqué ſuperfluitant, important ſæpe grauamen.

Item:

Eſuriens venter, non vult ſtudere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent eſurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet eſurienti.

Item:

Multum mordentes muſcæ ſunt eſurientes.

Item:

Pænalis gladus est magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dẽs

Item:

Sunt tria mala domus imber, mala fœmina fumus,
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho frigit Venus.

Luxuriat raro non bene past caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat asellum.

Festina lentè.

Differ, habet paruæ commoda magna moræ.

Nimium properans, seriùs absoluit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Seruant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignauis semper feriæ.

Qui vult seruare sanctorum singula festa,
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento vt diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item:

Item:

Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quàm parua fides repetitur nunc apud ciues!
Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem,

Item:

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, saluanti fidere Christo:
Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè
Publica cum proprijs exequiturque fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora:
Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur.
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè
Solerti studio legitimaquè fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Contentum ſcitur, ſaccus dum pòſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur exemplò bona poſt primordia merces;
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum.
Vt ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis eſt bonus, ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit omne videtur.

Item:

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORmitas.

Esca fit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma magna pudicitiæ.

Esse solet rarò pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA & mala.

Alia vita, alia dieta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.

Amici multi fœlicium.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore deiecta, quiuis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes,

Item:

Non

Non vult scire sorcrus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non es omnibus vna?
Dixit Fortuna: Si starem rota sub vna,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fœlicitas est, voluptas quam pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fouet ignauos.

Optima peiori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quò nequam peior, tantò sors est sibi maior.

Item:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesqué,
Subripuêre sibi noscere, quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas aduersa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprendere cæcam.

In proclivium mala.

Aũres non claudit mala fors, velociter audit:

Nihil agere, infelici semper est optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc viuit filius Euæ.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos fors malesida status.

Item:

En modo vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Formã perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus, descendo mortificatus,
Infimus axe teror, rursus ad astra feror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper fors aspera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapitque:
Est gracilis subito, qui modo crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene succesſit, ne prima, sed vltima spectes:
A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui seruit, desperat qui dominatur.

Nam

Nam fortuna leuat infima, summa premit.

Item:

Sub meliore statu semper peiora caue tu.

Item:

Tempora passiua fugiunt, rediuntque datiua.

Item:

Vt sol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna suas solet variare vices: nam
Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem descendere casus:
Regna dat & tollit, leuat, oprimit atque resoluit,
Quos vocat, eijcit, erigit, obruit, omnia voluit,
Ergo time quisquis celsos ascendis honores,
Atque ruinoso stare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est felicitas, magis beatus, vide Diuitiæ.

Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit leuius quod surgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet, qui fœlix esse putatur:
Prosperitas igitur est prosperitate carere:
Nam venit ex sola prosperitate dolor.
Sic qui summa petit, cadit asperiore ruina:
Qui iacet inferiùs, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores submerguntur meliores:
Sic & scansores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, grauior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Vt stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Iouis taxilli.

Fœlices sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem testis tenet vndique partem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Vt mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice maiores aliorum sæpe dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, sors ditat: quos non vult sub pede tritat:
Incertaqué via voluitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona sors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Dulcius

Dulcius est miseris, alienis viuere terris.

FRVGALITAS.

Sapientis est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore.

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Vltra quàm vestes non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FVGA.

Cur licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

FVRTVM.

Aquæ furtiuæ dulces.

Furtiuus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item:

Item :

Nulla valet diplois contra ſuſpendia furis.

Item:

Paruus pendetur,fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces,cum pendent funè rapices.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus eſt gratas,narratur,oues numeratas.

Occaſio facit furem.

Fur malè furatur, ſi fur domui dominatur.

Item:

Hora,locus faciunt,quòd fures non ſua tollunt.

Item:

Si fur ceſſaret,nunquam canis vlla latraret.

Item:

Si videor,ludo :ſi non,tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Curſus fatorum neſcit pars vlla virorum,
Solius & proprium ſcire futura Dei.

Item:

Præterit iſta dies,neſcitur origo ſecundi,
Sit labor,an requies · ſic tranſit gloria mundi.

GARRVLITAS.

Infræni oris finis,aut vectigal calamitas.

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala,dic multum,ſi te vis reddere ſtultum.

Item:

Non domus eſt pacis,vbi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit,quod non vult ſæpiùs audit.

Item:

Sæpè

Sæpè sibi atque alijs garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est eiusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult vrbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Respice, multiloquax quòd sit sepissimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa:

Tacenda loqui, laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis est diuulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde graue, verbosum vas fine claue.

Item:

Ràrò charus erit, diuulgans omnia quæ scit.

GAVDIVM.

Gaudij mœror est comes

Exundans pluuia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Item:

Fel latet in melle, nec mel bibitur sine felle

Item:

Frigora post soles post gaudia sæpe dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nubilæque serenum.

Item:

Post quam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item:

Risus habet fletum, nectarque molestat acetum.

Iucunditas cordis est vita hominis.

Spiritus exultans facit vt tua floreat ætas:
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodilus.

Cura plenus eris, si vis vt glorificeris,

GRATIA.

Gratia sit pluris, quàm tota scientia Iuris.

GRATITVDO.

Beneficij accepti memor esto.

Arbor honoretur, cuius nos vmbra tuetur.

Item:

Palma quando datur, quid palmæ restituatur?

Item:

Pondus curarum facit hic, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis festum, panem meminisse comestum.

HAERETICI.

Sectarium autorem hominem fuge.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
Christicolasque nouos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem gemmis herbisque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit:
Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appositum caneris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris sedare dolorem:
Sæpè solet, tritam si nectis desuper herbam,
Sæpè solet vomitum ventremqué tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius vt scripsit) quamuis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
Cum succo rutæ succus si sumitur eius,
Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
Vultibus eximium fertur præstare decorum.

Mvlua.

Dixerunt maluam veteres quod molliat aluum:
Huius radices rasæ soluunt vbi fæces,

Vuluam

Vuluam mouerunt & fluxum sæpé dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha, si sit depellere lenta
Ventris lumbricos, stomachi vermesquè nociuos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes
Illitus adscritur, dentisquè leuare dolorem:
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quòd lumina reddit acuta,
Auxilio rutæ vir quippè videbis acutè.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem mulieribus addit.
Ruta facit castum, dat lumen, & ingerit astum.
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat eius:
Cortex Verucas in aceto cocta resoluit.
Huius flos sumptus in aqua, frigescere cogit
Instinctus Veneris cunctos acres stimulantes:
Et sic desiccat, vt nulla creatio fiat.

Saluia.

Cur moriatur homo, cui saluia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.
Saluia confortat neruos, manuumquè tremorem
Tollit, & eius ope febris acuta fugit.
Saluia, castoriumquè, lauenbula primula veris,
Nasturt, Athanas, hæc sanant paralytica membra.
Saluia saluatrix, naturæ conciliatrix.

Viola purea.

Crapula discuntur, capitis dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Ægris dat somnum, vomitum quoque tollit & vsum,
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrisqué tumorem,
Omnibus & morbis ea subuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Vt terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diuersa licet, iunguntur ad vnum,
Vt secta complacitum nexio reddat opus.
Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque:
Consilijs mundum, religione Deum.
Naturis poterit sic respondere duabus,
Et sic principijs congruus esse suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit,
Distrahet à superis linea parua hominem.
Cuncta suos ortos repetunt matremquè requirunt,
Et reddit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item:

Susceptum semen sex primis credo diebus
Est quasi lac, reliquisque nouem fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempusqué sequens oriundum.

Homines partes.

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commouet iram,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimẽtum

Item:

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Nasus fœtores, nasus discernit odores.

Item:

Ossibus ex denis bis centenisqué nouenis
Constat homo, denis bis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis decies sex quinqueque venis.

Hominis vita, militia.

Est homo spiritibus commissus quisque duobus:
Vnus custodit, alter peruertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore constant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur priuitæ,
Aër sanguineis, ignea vis choleræ.
Hi sunt humores, qui præstant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, sanguis potu dominatur.

Sanguinis.

Natura pinguis isti sunt atque iocantes,
Rumoresqué nouos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, risus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in studijs habiles sunt, & magis apti:
Qualibet ex causa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeiqúe coloris,
Cantans, carnosus, satis audax atque benignus.

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiumque grauatur,
Eſt pulſuſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens.
Imprimis frontis, fit conſtipatio ventris.
Siccaque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcur adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choloræ, qui competit impetuoſis.
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis
Hi leuiter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes:
Hirſutus fallax, iraſcens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

Item:

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua,
Tinnitus, vomituſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguiſque egeſtio, tormina ventris:
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, veloxque calenſcens:
Aret, amareſcitque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latoſque breueſque,
Phlegma facit pingues, ſanguis reddit mediocres,
Oria non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno:
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus:
Hic ſammolentus, piger, & ſputamine plenus:
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens propias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra ſaliuas,
Coſtarum, ſtomachi, ſanul occipitiſque dolores:
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantasmata somnus aquosa.

Melancholica.

Restat adhuc, tristis choleræ substantia nigræ,
Quæ reddit paruos, pertristes, pauca loquentes:
Hi vigilant studijs, nec mens est dedita somno,
Seruant propositum, sibi nil reputant fore tutum:
Inuidus & tristis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, lucisque doloris.

Item:

Humorum pleno dum fex in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pullus, tenuisque vrina,
Sollicitudo, timor, tristitia, somnia tetra,
Coacescunt ructus, sapor & sputaminis ambo,
Læuaque præcipuè tinnit vel sibilat auris.

Hominum ingenia diuersa. Vide diuersa studia.

Omni animali facilius est imperare, quàm homini.

Sus se sorde leuat, saltem dum colligit escas,
Cur nunquam surgit sorde volutus homo?
Omnia quippe suæ naturæ debita soluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Pulvis & umbra sumus. vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menstruæ putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cum fex, cum limus, cum res vilissima simus,
Vnde superbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus esca paratur:

Item:

Cur non praua finis? pulvis es atque cinis.

Item:

Est caro nostra cinis: modò principium, modò finis.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo fragilis, & durans tempore paruo:
Est igitur similis flori, qui crescit in aruo.

Item:

Est hominum status, per florem significatus:
Vt flos citò perit, sic homo puluis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, vnde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus,

Item:

Puluis & vmbra sumus, puluis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.

Item.

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijeceris.

Item:

Sperma prius, modò saccus olens, post vermibus esca

Item:

Terra caro facta, quinis sit sensibus apta.
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIVM.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio victus

Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde stat in flato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe suos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor est dulcis, sed magnum pondus honoris.

Opinio bonæ tutior est pecunia.

Semper ametur honor, sit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Assideat valuæ, non inuitatus honestè.
Regula bursalis sit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, si vis comedere mecum.

Hospitalis esto te inuicem sine murmuratione.

Hospes honoretur, & honor semper sibi detur.

Item:

Hospite ne careas, hoste carere volens.

Item:

Hospitij rector semper sit lætus vt Hæctor,
Vt Iob sit patiens, vtque Sibylla sciens.

Piscis nequam nisi recens.

Post tres sæpe dies piscis vilescit & hospes,
Ni sale conditus sit, aut specialis amicus.

HVMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent, odium lingua fidemqué parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum sit responsio suauis:
Et lis accrescit, vbi stultus cedere nescit.

Item:

Item:

Gratum qui dat aue, responsum ferto suaue.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram.

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HVMIDITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.

Item:

Si sapis, ergo late: bona res est, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis, hic prostulto reputatur.

Humilibus dat Deo gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni, quatuor ista beant.

IEIVNIVM.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA. ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignauos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignauis semper feria.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignauos premit fortuna.

Dum stertit cattus, nunquam sibi currit in os mus.

Item

Item:

Fructus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & diuitiæ raro dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item:

Segnis asellus, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere, nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor: caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia deuita, si vis bona fit tibi vita:
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliumque dabit.

Item:

Ocia si quis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item:

Piscículos capere plus approbo quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:
Desidia quicquam fœdius esse potest?

Ocia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adeſt.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur.

Qui domi ſuæ compluitur, huius ne Deum quidem miſeret.

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.
Ex liſſis lignis componitur optimus ignis.
Feruidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit ludum ſpectando quieſcit.

Præterita venlam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſe ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foueam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus ſit?

Imperitus niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item:

Mulæ

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat sciolos littera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed male dictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,
Vt res oppositas mens ferat vna duas:
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,
Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum priuare graue sit, vel re spoliare.

IMPOSTVRA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res, si diues fallat egentes.

Item:

Est scelus immensum, si diues fallat egenum.

Dolosi vt vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improuiso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum sæpè ligarum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt ceruisia spumæ,

Item:

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallant ſepè ſeueri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille.

Melle litus gladius.

Decipiuntur aues per cautus ſæpè ſuaues.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi ſunt fallentes, plus iuſto blanda loquentes.

Item:

Non benè creduntur, nimium quæ blãda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi ſermones vndique blaudi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata,
Firmiter ad dubium ſcit nemo ligare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

In luctu rides, intra conuiuia luges,
Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:

In tota vita diſcors tibi viuere vita.

INGRATITVDO.

Gratia plusna leuior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra pejus non creat.

Dedicus est semper sumere, nilqué dare.

Item:

Est gallina mala, quæ vicinis parit oua.

Item:

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura,
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit extremum, huic præter
funem nihil sis reliqui.

Ingrato quod agis, hoc semper & vndique perdis.

Item:

Littus aro, lateremque lauo, dum seruio prauo.

Item.

Quod facis ingrato, certo perit vndique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamuis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires cotemnere noli.

Item:

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item:

Quamuis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INIVRIA ET VIOLENTIA.

Puluere, qui lædit: sed læsus, marmore scribit.

Ius est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item:

Item:

Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.

Satius iniuriam pati, quàm facere.

Iras iniustas Dominus non finit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide Munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, varijs constructa rapinis,
Corruet, aut aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Vsuratorum, prædonum, presbyterorum,
Castigatorum, minorum, canonicorum,
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res malè quæsitæ, quæ iustius annihilantur.

Item.

Vult

Vult malè finiri sordida præda viri.

INSIDIÆ.

Astu subtili lupus insidiatur ouili.

Item:

Dat lupus intuitum reliquis spretis, super agnum.
Dic mihi, sub cauda quis te percussit alauda?

INVIDIA ET ÆMVLATIO.

Edentulus vescentium dentibus invidet.

Vni quando cani cocus ille dat, displiceat alteri.

Fertilior seges est alieno semper in arvo

Est tua plus crassa pinguedine, quàm mea massa.

Figulus figulo invidet.

Ante fores stantem fastidit egenus egentem.

Invidia vicus est animæ.

Invidus invidia comburitur intus & extrà.

Item:

Nil aliud, nisi se, valet ardens Aetna cremare:
Sic se, non alios, invidus ipse cremat.

Una domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella iuuenes pro virgine bella.

Item:

Væ sibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Inutilia spernenda.

Laus sordet vadii, domino quo non licet vti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem:

Item:

Nullius pretii fons est, aqua si datur illi.

Item:

Qui sitis ardorem non pellet, non probo fontem.

Item:

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis soluere fictè?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere sterc⁹ habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet vndique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

IOCVS.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.

Dum iocus est verus, malus est iocus atque seuerus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda iocis.

IRA.

Amantium iræ. vide Discordia.

Ira furor brevis est.

Cessset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui fors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis feruescit ob iras.

Ira non sit diuturna.

Dilue feruentes, quas fel tibi commouet, iras.
Nam præceps quemuis dedecet ira virum.

Item:

Ira breuis melior magnis damnis, vt opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet tormenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuiuis porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes:
Sic non mordebunt, nec acuto dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum fit responsio suauis.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Sermo leuis mollis, sed durus suscitat iram:
Sermo nocet durus, mollis vbiquè iuuat.

IVDICIVM EXTREMVM.

In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium: dabitq; vnicuiq; secundum opera sua.

Iudicis in lite breuis est vox, Ite, venite:
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari,
Gaudia iustorum, nec non tormenta malorum.

Item:

Iudicium veniet, & flebilis vltio fiet,
Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit.
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit

Item:

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt.
Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item:

Quod sibi quisque serit præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus iudicij vitam pandet peregrini:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum
Iustus præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitebunt,

Et

Et bené gaudebunt: quia gaudia sine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius est felle, pœnam sentire gehennæ:
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miserorum:
Sunt ibi tortores, serpentibus horridiores,
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri,
Ad mala feruentes sunt, ad pœnasque recentes,
Semper inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis
Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit auernum:
Est ibi densarum magna congeries tenebrarum,
Nec sol, nec luna, nec stella videbitur vna:
Sunt ibi pro lignis homines miseri cibus ignis:
Hic reprobi cuncta quasi fasciculi sibi iuncti,
Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:
Sæui tortores, omni gladio grauiores:
Hic dolor atque metus, per omnia secula fletus,
Secula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non est spes vlla salutis,
Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas.
Talia lucra feret, qui mundi sordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Christe secundo.

VITA ÆTERNA.

Iusti fulgebunt vt sol, in regno patris sui.

Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum.

Item:

Omne bonum, ammunq; bonum, merceſq; bonorũ
Eſt Deus, hoc confert viſio ſola dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebũt,
Quos illuſtrabit, quos ſemper lætificabit
Viſio ſancta Dei, ſplendorquẽ ſuæ faciei.
Mens tua paſcetur, ſi iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, ſplendor, honeſtas,
Gloria, laus, requies, amor & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis:
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes iuſti iuuenes formaquè venuſti,
Vt ſol fulgebunt, Domino ſimileſquè manebunt:
Nil ibi decreſcit, nil languet, nilque ſeneſcit,
Nil deformatur, nil tranſit, nil variatur.
Cuncta manent verè, ſunt omnia plena quiete:
Eſt ibi ſolennis, iucunda, dieſque perennis:
Vn animes cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes ſunt, & ſua corde videntes:
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus vrge mundi de ſtercore ſurge,
Mundo ne credas: quia neſcis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iuretis omnino.

Qui leuiter iurat, Chriſtum cruſifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat, nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius ſumma iniuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum,

Ne

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Seruia dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt conforterur ius, sæpe necesse videtur.

IVRISTAE ET CAVSIDICI.

Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos.
Dum genus & species cogitur ira pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,
Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos cocat internus, vos destruit ordo supernus.

IVSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IVVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui nouere parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit desuescere, quando senescit.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Iuuenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbum que, iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia fitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, æuo iuuenili:
Vt quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior vt membris forma subinde venit.

Item:

Nocte dieque cauc, tempus consumere prauè:
Vt flos vel ventus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per pisces & aues multi periere scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo paueſcit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si stu fuisse velis, tria cauta mente tenebris:
Sis humilis, castus, paruoque cibamine pastus.

Item:

Transit sine breui, iuuenilis flosculus æui.

Lætitia iuuenem, frons decet triſtis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem læta decorata florida vita.

Nolo ſubtrahere à puero diſciplinam

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item:

Item:

Ni castigatur, petulans mox clunis habetur:
Verberibus tactus probus est, vergaqué coactus.

Item.

Non amat hic pueros, qui rarò corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille:
Nam virgæ tactus prauos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat, est melius, puer vnus quam vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis, diligit ipsum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, viuunt puerilitèr illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Puerilia semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Vt quisque filium suum vult esse,
ita est.

Curuetur truncus citò, qui tibi pòst erit vncus.

Item:

Dum curuare potes, & curuam reddere virgam,
Faxis vt ad libitum stet tua planta tuum.

Item

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum nostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDVSTRIA.

vide Ignauia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dij bona vendunt laboribus.

Asque labore graui, non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignaui valeant: virtus labore paratur:
Et sua diuendunt dona labore Dij.

Item:

Ipse laborato, nec dicas: Dat Deus aurum.
Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bouem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quisque gerens, lucra sit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Iucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meminit, qui non gustauit amara,
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato,
Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor,
Fitque mali gustu dulcius omne bonum,

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, iuuenis, toleraſſe labores.
Depoſito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus. vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quod edat, hoc ius est quando laborat.

Item:

Si tibi seruierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diù cures, si diligis æquum.

LAVS

LAVS.

Famam incontaminatam seruans, diues sat est.

Dulcius est ære, preciosum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, ibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis auarus.

Non laudibus alienis, sed propriæ conscientiæ credendum.

Falso, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odiosus haberi,
Queis, nisi sit prauus, nemo placere potest.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, pos cunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vanè iura per ipsum,
Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne forsitan omnia posset.

Vt pax seruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui viuit, meritò sine lege peribit.

Item:

Item:

Nemo est exemptus, & legibus vndique demptus.

LIBERTAS.

In cauea minus benè canit luscinia.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus, diuite seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suauis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui diues erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum, bona cætera condit,
Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quam pinguis seruus haberi.

Item:

Non bene pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit vt sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum viuitur ex alieno
Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibiquè imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LVCRVM.

Malum lucrum æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum, reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram, sæpe lucratur.

LVDVS

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes.

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit,

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis,

Item:

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur,

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus,

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Ludens taxilis benè respice quid sit in illis:
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur.

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LVX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item:

Vt meliùs cernam, porto de nocte lucernam.

MALVM

MALVM.

In proclivi mala.

Non citò decrescit mala planta, sed vsque viresc it.

Item:

Ollæ contrictæ satis inueniuntur vbique.

Item:

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: vrtica crescere semper habet.

Malum benè conditum non mouendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moueas iram post tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre,

Item:

Res satis est nota, plus fœtant stercora mota.

Malorum duorum minus est eligendum.

Est melius bellum pro collo, siue duellum.

Item:

Luscus præfertur cæco, sic vndique sertur.

Item:

Quo crus saluus erit, ocrea sæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & sua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, sanctissima virgo Maria,
Esto salutata semper cum prolebeata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus symptomata nescit:
Nam quasi non pariens integra virgo manet.

Item:

Vt sol non lædit vitrum, per quod tamen intrat.

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibusqué deorsum,
Iu cruce protensus Petrus: Paulum necat ensis,
Andreas stratus est in cruce fune ligatus.
Christi cognatus Iacobus sit ense necatus,
Non odium læsit Iohannem, in pace quieuit,
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cũ Christo datur in cruce pœna Philippo,
Occumbit prauè Iacobus sub vulnere clauæ,
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & ense Mathæus,
Nulla parte reus occiditur ense Thadæus,
Christo consertem Simon patitur cruce mortem,
Mathiæ mortis pœnam dat ipsa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ensis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam suam meæ causa, inueniet eam.

Occubuere viri sancti pro nomine christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos omnes: idiota, sacerdos,
Iudæus monachus, histrio, rasor, anus.
Miles, mercator, cerdo, nutrix, & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, iuristis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære salutes:
Vt tibi succurrant, quando salute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli:
Sanet languorem faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina iuuare:
Cumquè datur gratis, nil confert vtilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Vt dicant Da, da, cum dicit languidus Ah, ah.

MEDICAMENTA *vide Cibi, Morbi & Sanitas.*

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum.
Scropha, tumor, glandes, ficus cataplasmate ceduntur:
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine mediis ad summa vix peruenitur.

Cernitor vberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit ille.

Item:

Vt vulgus fatur, malè eos firiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ nouerit ista.

MENDACIVM

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur.
Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacij pater diabolus.

Improbus est ille qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuere:
Os mendax, fatuusquè senex, pauperquè superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERCATIO

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur.
Non est mercator precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima.
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra, quia fœtet:
Anguis est extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item:

Scurræ, vel scorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando fit esse necesse.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Clerice sis fortis, ne des tua munera scortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Euitare picem debes, simul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Item:

Scribatur portis Meretrix est ianua mortis.

Meretrices insatiabiles sunt.

Cum cessas dare, meretrix te cessat amare.

Item:

Mos meretrices erit, quòd semper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, nisi dextram munere placet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat esse serenum:
Atque rubens mane tempus signat pluuiale.

Cometa.

Flat,ſiccat,cometa necat,& tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit,rubicunda flat,alba ſerenat.

Nubilum.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus,niſi cum pluuia,violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muſcæ,canes,mimi,ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui ſua dat mimis,fallitur ipſe nimis.

Item:

Scurræ vel ſcorta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior eſt fictus fatuus,quàm non ita dictus.

MINÆ. *Cælum territare.*

Det ſe terribilem,qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce ſonet,ſi quis dæmonia terret.

Minæ ſpernendæ.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes,

Item:

Si moriere minis,aſini tumulabere bombis,

Item:

Si non morderis,cane quid latrante vereris?

MISERECORDIA.

Eflote miſerecordes.

Dura iuſtitia,gratior eſt venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi clamat.

Item:

Immodicis breuis est ætas, & rara senectus,
Deteriorqué solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicet auribus vnum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item:

Omne quod est nimium, crebrum sordescit ob vsum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leue, valde graue fit onus, dum portoremotè.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item:

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis:
Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Item:

Iussa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Laudandus parcus, culpandus parcior esto:
Peccatur si non adsit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non torri, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est seruandus vbique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Vltrà quam vestis non extendas tua crura.
Nec rumis expendas, si viuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inualidi viuunt sæpissimè catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus grauitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moueri,
Ista grauare solent auditus, ebrietasque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus tinnitum causat in aure.

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quęque

Item:

Si capitis dolor est ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, a fstu tribuletur,
Tempora fronsque simul moderatè sæpe fricentur.
Morella cocta nec non calidaque lauentur:
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes serua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoscyamo, adiuncto quoq; thure, decenter
Per sicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fistula.

Auripigmentum, sulphur miscere memento,
His decet apponi calcem, coniunge saponi:
Quatuor hæc miste, commixtis quatuor istis
Pistula curatur, quater ex his si repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, fletusque, sinapi,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, tuque labora,
Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu serua, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiuna, vigila, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiunes, vigiles, sities, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:
Si ad fauces, branchos: si ad nares, esto coryza.

Sanguinis profluuia.

Cum fluxum pateris,hæc ni caueas,morieris :
Concubitum,potum,nimium cum frigore motum.

Item :

Si cruor emanat,spodium sumptum citò sanat.

Scabies.

Dum cutis prurit,quanto plus scalpitur,vrit.

Item :

Vir quem tormentat scabies,persæpe ementat.

Vocis raucedo.

Nux,oleum,frigus capitisqué, anguillaqué,potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil est melius.

Morte mori melius,quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra misceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus simul,& sepelitur.

Memorare nouissima tua. vide Mundus.

Cerne quid es,quid eris,humilis sic efficieris :
Vile cadauer eris,hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Disce quid es,quid eris : memor esto, quod morieris.

Item :

Esto memor mortis,quo viuis tempore sortis.

Item :

Fœlix vt hora sit vltima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viua domari,
Mortua qualis erit quàm semper præmeditari.
Non igitur cesses ea quæ bona sunt operari,
Nam mors non cessat tibi nocte dieque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad vmbras,
Quamuis perspicuus auro gemmisqué nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora:
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa claüderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptra ligonibus æquat
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transibis ad altera iura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et graue transire, qui transitus absque redire.

Item:

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe mouetur

Item:

Mors minus est nequam, quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatus,
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullumque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis sors est, quòd cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit iniustus, nec non sine crimine iustus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes maiores mors occupat atque minores,
Æqua falce secat, humilem maioribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah, homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna fitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæ quę sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore viuas:
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longo tempore vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto.
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non ctedimus hora

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors leuibus volat alis.
Quæ subitò absque mora, te tristi supprimit hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui

Qui iacet in feretro, vix valet oua duo.

Item:

O Mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua iura?
Si mors non esset, quàm lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere pœna.

Linque metum lethi, nam stultũ est tempore in omni

Item:

Mortis linque metus, si tu vis viuere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi sit durum, quod noui me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi sit curæ mortis formido futuræ,

Ne diu quidem à morte liberant,

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum
Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis vnquã reuocatur ab vmbris

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nũquã,
Nec pretium, nec seruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert vbi, modò bene moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Iouis aulam
A terra spacium semper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensæ. Vide conuiuium.

Si steteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

Iunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visu
Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIVM.

Portantes dominæ claues, sunt vndique multæ.

Aequalem tibi quære vxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernitqué senilem.

Item:

Rustice calloſe, cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non eſt mulieris amicus.

A muliere initium factum eſt peccati.

Dante creatore dum ſic homo fulget honore,
Surgit ad vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina quæ clauſit, portam vitæ reſerauit.

Item:

Prima virum primum mulier deiecit ad imum.

Fœmina nihil peſtilentius.

A fumo, ſtillante domo, & nequam muliere
Te remoue: quia ſunt quæ poſſunt valde nocere.

Item:

Beſtia crudelis, eſt cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, roſa fœtans, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala ſerò, non bona mane.

Item:

Item:

Fœmina quem superat, nunquam viuit sine pœna,
Libertate caret, turpi constrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa sagena,
Heu, nisi mors facit, vix rumpitur illa cathena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere: hæ verè dotes sunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria sunt pestora venenis:
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax sapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria destruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus.
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quisquis es apte iugo.

Malum est videre mulierem: peius, alloqui:
pessimum, tangere.

Colloquium, risus, contactus, oscula, visus,
Hæc faciunt vetè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formositas, est mea calamitas.

Item:

Post visum risum, post risum venis ad tactum,
Post tactum factum, post factum venis ad vsum:
Ergo caue tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sic

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisque videtur amœnum,
Attrahit vt viscus, interficit vt basiliscus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ benè sensit.

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est leuius? flamen: quid flamine? ventus
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis breuis est animus mulieris.

Mulier tortore loquacior.

Crescunt sermones, vbi conueniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempè vt violentius vras,
Et violet violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum.

Præbens

Præbens ſub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis.
Illaqueat ſtultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas ſunt proclives.

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat,
Dum luſor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum ſuperare laborat.

Mulieres dolis plenæ ſunt.

A muliere caue quamuis ſit religioſa,
Quanto plus ſimplex tanto plus luxurioſa.

Item:

Adam, Samſonem, Loth, Dauidem, Salomonem,
Fœmina decepit: quis modo tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res ſubdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitqué canendo.

Item:

Fœmina fallere, falſaque dicere quando cauebit,
Sequana piſcibus ac mare fluctibus ante carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui cuſtodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caueas, quòd non ſubeas caueas mulierem,
Si caueas vt non habeas diſpendia rerum.

Item:

Vincit ſæpè virum fœmellæ aſtutia dirum.

Mulierum

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, cælebs est.

Linque malam Gretam, vitam capiesque quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit absque quiete laborem.
Longum languorem, lachrimas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atque dolore,

Item:

Vxorem duxi, sed centum posteá luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, quod pauca loquatur.

Vxor bona optima possessio.

Dulcius est melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala peius:
Omnibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item:

Rusticus est verè, qui turpia de muliere
Dicit: nam verè sumus omnes de muliere.

MVLTITVDO.

Multæ manus onus leuius reddunt.

Si fuerit multus, benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cariam perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti tuba franguntur fortia castra.

MVNDVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem ventuum denotat, in quo
Sol sine nube micat, & sine nocte dies.
Hæc tunc vna dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancto venustat,
Quam stabilem reddit, fine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescit,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies remouetur amœna: / sanctorum mens aliena.

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amæna.

In re terrena { labor eminet atque cathena. / nec lex, nec iuris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Ambitiosus

Ambitiosus honos,& opes,& fœda voluptas,
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis:
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus mundum transi peregrinus,
Curras absque mora,citò transit,nec redit hora:
Ad patriam sospes veniet,qui transit vt hospes.

Item:

Dic homo quid speres,qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres,licet omnia solus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis,cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles,Christi fortissime miles,
Effuge iucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè,qui cum bona possit habere.
Sponte subit pœnas infernalesqué cathenas.

Item:

Esse,fuisse,fore,tria sunt florida sine flore:
Nam simul omne perit,quod fuit,est,& erit.

Item:

Forma,genus,mores,sapientia,res,& honores,
Morte cadent subita sola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Vt careas pœna, læteris in æde suprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ:
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quærit,
At diues verè, qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item:

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes:
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item.

Mundus non mundat, sed mundus pol'uit: ergo
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet euo:
Omnia præterent præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit,
Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nonné vides mundum miserum nimis & furibundú.
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item:

O genus humanum, tibi consulo mente fideli,
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne

Omne bonum, velox: fugitiuaque gaudia mundi
Monstratur terris, & citò lapsa ruunt.

Item:

Omnia sunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis vt flos, sic perit omnis honos.

Item:

Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miseri miser orbis amator.
Quàm patriam, tempe què cupit vagus esse viator.

Item:

Prædia terrarum, possessio diuitiarum,
Fabricæ murorum, grandis structura domorum,
Gloria mensarum cum delitijs epularum,
Resplendens vestis, quæ moribus obstat honestis,
Grex armentorum, spatiosus cultus agrorum
Fertile vinetum, diuersa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec post hæc inuenientur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipsum se tollit, & se dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formosum mundus gerit aut pretiosum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet
Aut modò dum loqueris definit esse tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:

Quid genus, aut species, quid opes: quid fama valebit

Quando nil diues, sed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus, quid gloria, quidué triũphus,
Post miserum funus pulvis & vmbra sumus.

Item:

Quod breuiter durat, quis prudens quærere curat.
Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum, mundum non diligit istum,
Æstimat obscœnum, quod mundus credit amœnum
Totum vilescit, quicquid in orbe nitescit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Staze diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum, tristum per secula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Vt placeas Christo, mundo dum viuis inisto,
Nec tibi sint curæ res ad nihilum redituræ.
Quæ citò labuntur, magnoque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damno quandoque futuras,
Nemo diu mansit in culmine, sed citò transit:
Est breuis atque leuis in mundo gloria quæuis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE
Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Accusatium

Accusatiuus si venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, quamuis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, si venerit absque datiuo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & Ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex est defuncta, quia iudicis est manus vncta,
Propter id vnguentem ius est in carcere tentum.

Item:

Munera lasciuas corrumpunt sæpe puellas:
Quasqué preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt vndique mentes.

Item:

Qui spernat munus, non est in millibus vnus.

Item:

Si dare multa potes, quicquid auebis habes.

Nil recusandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos,

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non solet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non se facit esse ligatum.

MVSICA.

Ad sonitum musæ, ducuntur sæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & breuis ira,
Hæc tria sunt mœdis semper cantoribus apta,
Musæ quando sonant, sonitum bene tympana donãt.

MVTVVM.

Mutuo dans aut amicum aut rem perdit.

Cum rogo qué nũmos sine pignore, non habet vllos,

Qui suis infensus, det mutuo.

Vxor, equus, vestis, & calceamenta, inhonestis,
Dum conceduntur, cum damno restituuntur.

NATVRA.

Natura paucis contenta est.

Parua manus pueri, modico solet esse repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Diues sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Vir vnus more veteri solo cibat ore.

Naturæ propagatio, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine pisces.

Item:

Nomen abest picæ, nisi quid varij tenet in se.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata.
Obsequijs Domini stat, statione data.

Item:

Si quæris quorsum verrit gallina? retrorsum.

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret
vide diuersa studia.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba sit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

It lupus ad caulam citiùs quàm regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantauerit annos,
Psallere nescit adhuc alium cantum, nisi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum sic, cattus vt æstimat ipsum.

Item:

Item:

Pinguis amore leues lambunt candelabra feles.

Item:

Rana petit saltum, quamuis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua iura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus magis in cœno gaudet quàm fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur:

Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ.

vide contectura.

Tu nihil inuitus dices faciesue Minerua.

Cantat auis quæuis, sicut collum sibi creuit.

Item:

Quod natura negat, nemo fœliciter audet.

NECESSITAS ET COACTVS.

Sunt quasi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum seruat in agro.

Faxis vt libeat quod est necesse.

Est indulgendum quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bouem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non inueneris ouum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit vllus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCVRITAS.

Antiqua eris possessio nobilitas.

Auri nobilitas luteam si vestiat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minùs esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles natura aliter sunt omnes, nullusque degener, nisi virtutis qui deditus est.

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque vnica virtus. vide Virtus.

NOVITAS.

Est quoque cum Cæsum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non est opus vndique gratum.

NVNTIVS.

Praua reuelare si vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia felicitatis mater.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Doctori parè, sunt artes si tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ouis citus vndique cæsa.

Ex minimis grandia vide Origo.

Occasio facit furem.

Fur, obstante sera, non furta facit nisi sera.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fores non sua tollunt.

Occasio non amittenda.

Dum satis est calidum, debemus cudere ferrum.

Item:

Dum sus præbetur, tunc saccus promtificetur.

Item:

Est citus ille cocus, dum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quisque valet.

Item:

Fronte capillata, post est occasio calua.

Item:

Remigo sub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occasio.

Ardet de facili stramen, cum iungitur igni.

Item:

Item:

Culum comburit, qui feruidâ balnea quærit.

Item:

Feruidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Turius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere vitus habentem.

Item:

Vt cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIVM.

Spartam quam nactus, hanc orna.

Alterius nolim in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanaquè vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, ruque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur. vide conuiuium.

Non ex operibus saluamur, sed Dei dono.

Nil deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item:

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlestì fidat amori:
Quos verò solantur opera, non iustificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, rego, colligo, tumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

Esquilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona producit dulcia poma:
A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item:

Catterum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex prauo pullus bonus ouo non venit vllus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius vt patri sim lis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis.

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genetrix castè, caste quoque filia viuet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Aue

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis fit sæpè molestia grandis.

Item:

Et nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus,
Ex paruo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit, hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens vtilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Vt vaccam vitulus comitatur, res iubet & ius.

Liberorum pietas dilectas parentes.

Gaudet vterque parens, dum filius est benè parens.

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item:

Vt bona sit nata sua, vult mater violata.

Mali corui malum ouum. vide Origo.

Parentum est nutrire liberos

Cattus habens plures pullos capit vndique mures.

Item:

Item:

Est puer alendus à patre, simulque tuendus.

PATIENTIA.

Feras non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter vtrus, ferri quodcunque necesse est:
Vincere non poteris nam meliore via.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer pœnam quam meruisti.

Item:

Quam pateris dignè, pœnam patiare benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cerne, tace, si tu vis viuere pace.

Item:

Disce pati, si vis victorum tu forte ciuis.

Item:

Nobile vincendi genus est, patientia: vincit,
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Item:

Tempore si mœsto vexaris, fortior esto:
Nam post aduersa Deus bona dat vice versa.

Item:

Tripliciter morior: aduersa ferens patienter.
Compatiens passis, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patria natus, non est propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igni est lucidentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAVPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia *docet parsimoniam.*

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atqué sitit pauper qui lauta requisit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons vbi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenuis plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non ea.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.
vide Fortuna.

Paupere ditato nil actius esse putato.

Fœneratur Domino qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item:

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item:

Per miseros quique sancti ditantur vbique.

Item:

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si sum semper egens, non debes spernere me gens:
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, semper miseri miserere.

Item:

Spernit cœlorum Regem spretor miserorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse videtur,
Si des, ipse dabit: si non des, ipse negabit.

Item:

Viuas prudenter, gazas habeas sapienter,
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obulos generatus,
Nunquam nummorum dominus fit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò viuit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum sustinet orbem.

Item:

Pauper peiorem testis tenet vndique partem.

Item:

Pauper vbique iacet, dum sua bursa vacet.

Item:

Pauperis in capite percunt bona dogmata sæpè.

Item:

Profecta faciunt rarum, quos debita stringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper sua calceamenta
Rumpit palpando citiùs quàm diues eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, sequitur vix vnus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda est.

Exiguo pulchram ducit solertia vitam:
Pauperis in specie nam sæpè Deus latet ipse.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miser est hic mas, cuius in sæpè coquina
Mucidus est panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, nisi te Deus ipse tulisset,
Tunc tua durities multis ingrata fuisset.

Item:

Pauperior census non fit turbatio sensus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod diues qui modo gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Item:

Multa licet sapias, re sine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miser & vilis reputatur.

Item:

Pauper & absque pilis, est sponsa himis mihi vilis:

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item:

Vtilis & sapiens vix toleratur inops.

Paupertas sapientiam fortiatur est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Prosperitas est, prosperitate carere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Est vbi res nulla, scio quòd non res, cadit vlla.

Item:

Illic sternetur, vbi nil nisi saccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si breuis est baculus, breuior fiet tibi saltus.

Item:

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item:

Viuit securus, paupertas est sibi murus.

Rebus semper puder absit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Iustus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius est non fuisse diuitem, quam pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus,
Vnde nil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quàm verbere cæsus.

Item:

Dum cutis est plana, fiet dormitio sana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,
Pax belli exacti pretium est, pretiumqué pericli,

Item:

Præcedens pactum, bellandi disijcit actum.

Item:

Si det oluscula mensa minuscula pace quieta,
Non pete grandia lautaqué prandia face repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reuersus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat.
Sed cum conualuit, mansit vt ante fuit,

Item:

Scandala sæpè noua peccata mouent veterata,

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, sed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans nauis releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnauit ſecula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine iactat.

In malitia perſeuerantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui,

Item:

Peius currendo vitium fit, quàm reſidendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus ſurgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut ſcurra ſedens, eſt tamen æquiualens.

Mali ad nocendum aſſiduè proni ſunt.

Nequam nequitiam monſtrat vbique ſuam.

Item:

Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.

Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.

Autumas hoc in me, quod nouit perfidus in ſe.

Item:

Mos eſt ſtultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene eſt.

Gaudia ſtultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto ſors eſt ſibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, vt poſtea gaudia plorent.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os huius, sunt publica crimina cuius.

Omnis malus seruus est, etiamsi rex sit.

Nòn liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebro, fisco, fas viuere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere iudex
Mentiri astrologis, pictoribus, atque poetis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundauêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est index, fraus est mercator in vrbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit auorum,
Has nunc hæredes douastant more luporum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Symonia,
Cessat calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia præuidimus, quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati grauitas ex circumstantijs æstimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status actus,
Conditio numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauêre,

Item:

Prorsus & absque mora vitium remouere labora.

Peccatores odit dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita,
Ne vitæ merita demereatis iram.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo veré debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus, vide Proprium.

Tempe quid auferus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt visi, qui carueˆre nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus:
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator:
Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes.

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano:
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Quis ſine peccato credite, nullus homo.

Item:

Qui ſint abſque niſi, non ſunt homines mihi viſi.

Item:

Si niſi non eſſet, perfectus quilibet eſſet.

Voluntatem domini ſciens, nec faciens, plagis
repulabis multis: & contrà.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus:
Tu quia ſcis quid agis, eſt tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adſis regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex non ſufficit vltio ſimplex.

Aegipti decem plagæ.

Prima rubens vnda, ranarum plaga ſecunda,
Inde culex triſtis, pòſt muſca nocentior iſtis,
Quinta pecus ſtrauit, veſicas ſexta creauit:
Inde ſubit grando, pòſt bruchius dente nefando,
Nona tegit ſolem, primam necat vltima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muſcæ, pecus, vlcera, grando.
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum ſuis dependit:

Quòd ſus peccauit, ſecula ſæpe luit.

Mali puniendi.

Iuſti vexantur, niſi praui corripiantur.

Item:

Vltio tarda fouet crimina, damna mouet,
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eueniunt.

Beſtia dicetur, qui te non Criſte veretur:
Quiſque malignus erit, mox ſine fruge perit.

Serò Iupiter diphteram inſpexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit vrna, quòd ipsa cadit.

Item:

Ante dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed grauitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens a iudice vero.

Item:

Sentit ad huc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Vltio iusta Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longé taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parrhisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi:

Regredi præstat quàm malè currere.

Circumiens valida non dicetur via curua.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus fida peregrinantis custos.

Osquè, manusquè serua, necnon genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICVLVM.

Addiscens alté suspendi, strangulor anté.

In periculoso negotio non est dormiendum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ouem lupo committere.

Non est consultum, super oua ponere stultum.

Item:

Nunc est muricipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, fatuum ponens super oua:
Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseuerauerit vsque ad finem, saluus erit.

Iusta, ne cesses, aderunt post semina messes,
Post lachrimas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Vt scriptura sonat, finis non pugna coronat.

PHILAVTIA.

Proximus sum egomet mihi.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum diu sor particularum.

Hanc

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic: nam presbyter ipse facit sic.

Sutum quique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTVRA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde deum toto cole, dilige: consule fratri:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra teque, Deumque facis.

Item:

Dilige sic alios, vt te quoque Christus amauit:
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige in hoc coëunt omnia iussa Dei.

Item:

Ipſe Deus primas ſibi vendicat, ipſe ſecundas
Proximus: id vates ſummaqué Legis habent.

Item:

Iuſſa Dei ſunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias alijs, ſicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum ſi ſemper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura ſecunda vacet.
Primus amor Domino, fratri ſed congruit alter:
Sic Lex, ſic omnis namque Propheta iubet.

Item:

Quod ſibi quis nolit fieri, non inferat vlli:
Quin alijs faciat, ceu cupit ipſe ſibi:

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris viuere iure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idqué chorus Vatum, Lexqué verenda docent.

Pietas ad omnia vtilis eſt.

Atria ſunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Chriſto iunguntur, ſua qui mandata ſequuntur.

Item:

Crimina deuita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, ſi ſolaris ieiuna, ſi ſaturari:
Da, ſi ditari: ſerui, ſi vis domari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum deſpicere cœleſtia corda tenere,

Hæc est synceræ mentis sapientia vera.

Item:

O quam ditantur, qui cœlica regna lucrantur!
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebũt!
Ergo fide pura te Christo subdere cura,
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item:

Pro paucis iustis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui iussa tenebit.

Item:

Si quis saluari vult perpetuoqué beari,
Christo deuotum studeat se tradere totum.

Item:

Viuo tibi, moriorque tibi dulcissime Iesu:
Mortuus ac viuus sum, maneoque tuus.

Item:

Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item:

Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Viue diu, sed viue Deo: nam viuere mundo,
Mortis opus: vera est, viuere, vita Deo.

Item:

Viuere coneris benẽ, nam bene sic morieris,
Vix bene viuentem vidi prauè morientem.

Item:

Vtilis est pietas, plus quam terrena potestas,
Nemo potestate saluatur sed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui sapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actusqué tenere.

POENI-

POENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, vt deleantur
Peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat opusqué sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi.
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corda, leua, veniamqué precare:
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè feçisti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum dic Miserere:
Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia sera, vide prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quò quondam currere visa.

PRÆSENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex visu domini fit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne,

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatumque caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quòd optantes sunt diuitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari,
Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,
Protegat hanc ædem, necnon sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias,
Hæc saluatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Iesu, dulcissime Iesu.
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat,
Vespere, quòd tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui prius implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum.

Item:

Sancta

Sancta Columba super requiescis vertice Christi,
Sancta Columba etiam me requiesse super.

Item:

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum
Ad finem ducat, nauigantem per mare latum.

Item:

Vt contra Stygium pugnemus fortiter hostem,
Suggeretu nobis pectus & arma Deus.

Non quiduis continget quod optaris

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert, vt plebs fatur, saccus, quod quisque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, saccus tamen est qu-si virgo.

Orabo spiritu, sed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidaqué precatio mente,
Ardua perruptis nubibus astra subit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, sed votum · non musica carmina, sed cor:
Non clamor, sed amor, sonat in aure Dei.

Item:

Vt sit grata Deo, penetret etqué oratio cœlum,
Corde sit ex puro, sit breuis atque frequens.

Petitio iusta facilisque esse debet.

Exige rem iustam, si non cupis inde repulsam.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs semper respondet honestis.

Principium dimidium totius.

Dimidium

Dimidium facti, qui benè cœpit, habet.

Satius est initijs mederi, quàm fine.

Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuêre moras.

PROCERES.

Est procerum, verè procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie, sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit:

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit:

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies vnus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dũ gramina protrahit annus.

PROFVSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdam, ea profusiùs licebit vti.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parua consumitur hora,

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea prendit.

Item:

Qui plus expendit, quam rerum summa rependit.
Non admiretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multũ, solet hic consumere multũ.

PROMISSIO.

Chartis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potest.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Cum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Oppida: quique potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensusque domare,
Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundũ

Consilium malum consultori pessimum.

Insontem fontes conantur perdere, verum
Pœna reterquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium fecit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Et quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cædere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus nemini bonus.

Est auis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est vlli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquam priuatis alienos anteferatis:
Nam priuata sedent, aliena casibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,
Vt castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non seruatis quæ præcipitis, tacetis.

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitùs ipse probauit,
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura,
Tu primò cura, cuius mora plus nocitura,

Item:

Effundens escas, raro benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur:
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item:

Item:

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas præuisas habeas tu quando chorisas.

Item:

Peruigili cura, semper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpe leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consilijs, quàm armis, bella geruntur,
Illa quidem faciunt iussa, sed ista iubent.

Mus non vni fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caueas vult passer visere multas.

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum,
Eijce, nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt vtilius, & sumit deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

Prudentia est, de ijs quæ ad bene beateque viuendum conducunt, bene consuliare posse.

Corrige præterituri, præsens rege, cerne futurum:
Hoc etinim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Doctor erit, semper qui viuere scit sapienter.

Item:

Principium finemque simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, vbi, quãdo, cui, quantum, quomodo, quare
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus est plenus, improuidus extat egenus.

Tela præuisa nocent leuiùs.

Improuisa magis vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui prouidet ictum.

Item:

Tela nocent leuius, visa volare prius.

PVDOR.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi fleus, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Iure coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quòd contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in vsu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Item:

Qui pectit rarò, cum pectine pectit auaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit, insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQVEIS.

Quod cares alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quoque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diù nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum, vel citò ridet,

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RVSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lote cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, res est dulcissima lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant.
Hæc tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aër.

Lucidus ac mundus sit rité habitabilis aër,
Infectus nequé sit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus prosunt, sed viribus obsunt.

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruisiarum.

Item:

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem,
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicú post balnea potes.

Item:

Rheuma dolor capitis oculus, dens, vulnera, febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina mane, manus surgens gelida lauet vnda,
Hac illac modicum pergat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atqui bibendi ratio.

Abstineas pransus potu, quoniam calefactus,
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus

A primis

A primis annis istud quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, necnon mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cæna, stomacho sit maxima pœna:
Vt sis nocte leuis, sit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum sit sæpe parumqué bibendum.
Vt minus ægrotes, non inter fercula potes:
Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam iubeo seruare diætam:
Approbo sic esse, ni sit mutuare necesse:
Hypocrates testis, quoniam sequitur mala pestis.
Fortior hæc meta medicinæ est certa diæta:
Quam si non curas, fatuè regis, & malè curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum quòties, vbi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens iugrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes.
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuùntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas stomachum ni noueris esse,
Purgatum vacuùmque cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certo:
Hæc sint signa tibi subtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa)
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio manuum.

Lotio post mensam tibi confert munera bina.
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis sanus, ablue sæpé manus

Nauſea marina.

Nauſea non poterit hæc quem vexare, marinam
Vndam cum vino mixtam qui sumpserit anté.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebotomon petit annus,
Spiritus vberiorqué exit per phlebotomiam,
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorumqué cibo damnum lenté reparatur.
Lumina clarificat, sincerat phlebotomia.
Mentes & cerebrum, calidas facit esse medullas,
Viscera purgabit, stomachum ventremqué coercet,
Puros dat sensus, dat somnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilarat tristes, iratos placat, amantes
Ne sint amentes, phlebotomia facit.

Item:

Ex saluatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter, vt citò fumus
Exeat vberius, liberiusqué cruor.

Item:

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens
Balnea post coitum, minor ætas atque senilis,
Moribus prolixus, repletio potus & escæ,
Si fragilis, vel subtilis sensus stomachi sit,

Et fastiditi tibi non sunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vnctio, siue lauacrum, & potus, fascia, motus,
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blasij, Philippi, Bartholomæi,
His festis minuas, vt longo tempore viuas:
Philip. Barth. dextras, Martin, Blasijque sinistras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutis,
Et vitet potum phlebotomatus homo:
Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis,
Interdictus eritque minutis nubilus aër,
Spiritus exultatque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus sæpè nociuus.

Item:

Principio minuas in acutis, per acutis.
Ætatis mediæ multum de sanguine tolle.
Sit puer atque senex, tollet vterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi simplum.

Item:

Qui scindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine substracto, sex horis est vigilandum,
Ne somni fumus lædat tibi sensile corpus:
Ne neruum lædas, non sit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item:

Tres insunt istis, Maius, September, Aprilis,

Et

Et sunt Lunares, sunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, postremaque posteriorum,
Nec sanguis minui, nec carnibus anseris uti.
Sit senium atque iuuenta licet, si sanguis abundat,
Omni mense probè confert incisio venæ.
Hi sunt tres menses, Maius, September, Aprilis,
In quibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:

Ver, æstas, dextras: autumnus hyemsque sinistras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, vacuanda:
Æstas hepar habet, ver cor, sicque ordo sequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æstiui ieiunia corpora siccant:
Quolibet in mense & confert vomitus, quoque purget.
Humores nocuos, stomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno,
Tempore vernali caliduisque aëre madiduisque,
Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.
Vsus tunc homini Veneris confert moderatus
Corporis & motus, ventrisque solutio, sudor.
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.
Æstas more calet sicca, & noscatur in illa,
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari:
Humida, frigida fercula dentur, sit Venus extrà,
Balnea non prosunt, sint raræ phlebotomiæ,
Vtilis est requies, sit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caueas, ne sint tibi luctus,
De mensa sume quantum vis, tempore brumæ.

Somnus

Somnus.

Sanat, sanctificat, ditat te surgere manè.

Item:

Sit breuis aut nullus tibi somnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proueniunt ex somno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, spacium peragrare equè serò,
Hoc faciet pulcros homines, sanosqué, iocundos.

Sudor.

Sub qua veste sudas, caueas hanc ferre frequenter.

Visus recreatio.

Fœniculus, verbena, rosa, & chelidonia, ruta,
Subueniunt oculis dira caligine pressis:
Nam ex istis aqua fit, quæ lumina reddit acuta,

Item:

Fons, speculum, gramen, hæc dant oculis releuamen.
Manè igitur montes, sub serum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi feruore vigent tres, salsus, amarus, acutus
Algor acetosus, sic stypans, ponticus atque:
Vnctus & insipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in sacco, quando repletur.

Item:

Cattus sæpè satur, cum capto mure iocatur.

Item:

Dum satur est venter, gaudet inde libenter.

Item:

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Item:

Non vult scire satur, quid ieiunus patiatur,

Item:

Item:

Repletus venter non vult sudare libenter.

Item:

Tunc caput est lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauseam parit.

Mus satur insipidam dijudicat esse farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando saturat.

SCRIPTVRA SACRA.

Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Æquor, humus, cœlum vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini viuida semper erit.

Item:

Æquora, terra, polus, pariter resoluta liquescent:
Siderei verbum durat at vsque Patris.

Item:

Æther, campus, aquæ, recident discrimine eodem:
Per seclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, solum, stellæ, casu soluentur eodem:
Verba tamen stabunt tempus in omne Dei.

Item:

Astra, solum, pelagus fugiunt: diuina per æuum
Perpetuum viuæ dicta salutis erunt.

Item:

Cum rebus transit mundi fugitiua figura:
Sed per cuncta Dei secula sermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed sermo tempus viuit in omne Dei.

Item:

Omnia sunt hominum subito fluitantia motu:

Tempus

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, occeanus, iadem patientur eandem:
Sed Domini semper viua statuta manent.
Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm
Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo dei ratio viuendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Euangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannes auis, Leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit. Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Thobias, Iudith, Hester, Iob, Dauidicusquè,
Verba dat Eccles. Canta., Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Ieremi, Baruch, Ezech, Danielquè,
Oze, Ioël, Amos, Obdi, Ionas, Miche. Naum, Aba.
Sophon. Aggæus, Zacha, Malachias, Machabæus,
Matthæus. Marcus, Lucas, postremò Ioannes,
Roma Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Iacob, Ioan, & Iudas, Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciuiam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item

Item:

Mus ſalit in ſtratum, cum ſcit abeſſe catum.

SENECTVS.

Aetate prudentiores reddimur.

Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.

Item:

Prudens concilio vetus eſt vir, tardus eundo,

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni diſplicuêre:
Os mendax, faruuſqué ſenex, pauperqué ſuperbus.

Item:

Vt nequeas lædi, maiori ſemper obedi.

Item:

Vtere conſilio, vir amice, ſenum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante ſenex iuuenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis vt honoreris? ſemper canos venereris.

Senectus ipſa morbus eſt.

Cornix ſæpè lupum non effugit inueteratum.

Item:

Dum ſe curuat anus, retrò malè ſibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuenum quis, ſed nullus ſeniorum.

Item:

Indiget aruina ſæpè ſenex ocrea.

Item:

Optamus ſenium: dum venit, eſt malè ventum,
Hoc eſt gibboſum, ſurdum, cæcumqué, moroſum.

Senectus loquax eſt.

Burſa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas eſt vetus abſque liquore.

Item:

Item:

Vtribus antiquis noli committere vina,
Nec senibus sensum quem retinere velis.

Senes communiter auari sunt.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbisqué minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, sectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum dissoluuntur, nec nigra nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit osse carens.

Item;

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Grata breuitas.

Est Domino gratum verbum verum breuiatum.

Item:

Est sermo tanto melior, breuior scio quanto.

Leuissima res ratio.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

Item:

Vox audita perit, sed litera scripta manebit:
Et semel emissum non est reuocabile verbum.

Qui moderatur labia sua prudentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba superflua dicas,
Affectes medium, sic tutus habeberis vsque.

Item:

Non sis verbosus, nec in omni famine mutus.

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Vt plus audiret, quàm loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consuescit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi, finem quoque respice verbi,
Vt melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui benè vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando,
Quid loqueris, & vbi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Et verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SER-

SERVITAS.

Dominis duobus seruire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult seruire duobus.

Item:

Non vult verna probus dominis seruire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritiâ in seruis maximè detestanda.

Non habeas seruum, mendacem siue superbum.

Item:

Non retine seruum, quem noueris esse proteruum.

Item:

Sæpè prophetizat seruus quicunque pigrisat.

Item:

Serui plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando laborãt.

Serui dominis pareant, fidem ostendentes bonam.

Serui seruite dominis vestris sine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ité.

Item:

Si fueris verna probitate sis vndique verna.

SIMILITVDO.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.

Æqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus bobus rarò trahitur benè currus.

Item:

Diuidet iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat grauiores potio morbos.

Nauta nautæ.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent: odium lingua fidemqué parit.

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum:
Pondera saccorum nam portat quilibet horum.

Pax præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sæuis inter se conuenit vrsis.

Quando lupum lupula vorat, esurit vndique sylua.

Item:

Quòd lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item:

Consonans esto lupis, cum quibus esse cupis

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis vt ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti.

Riden-

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius est sospes talis, qna'is suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndiqué viles.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, noua picæ fur abstulit oua.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes veluti serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili qui caret arte doli.

SIMVLATIO DISSIMVLATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare:

Sed præstat verum, rumor & ipse cadit.

Melle latus gladius.

Mel portas ore, sed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle sub agnina latitat mens sæpè lupina.

Item:

Simplex apparet, simplicitate caret.

Item:

Simplicitas extra est, residet sub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi

Auri natura non sunt splendentia plura.

Item:

Fac tibi deuites sub falso nomine mites,
Nec credas vndam placidam non esse profundam.

Item:

Flos in pictura non est nisi sola figura.

Item:

Naso stertentes interdum sunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non est in speculo res quæ speculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quisquis væ væ sibi fatur.

Item:

Non omnes discunt, qui scholas vndique quærunt:
Sed plures veniunt, vt videantur ibi.

Item:

Non omnes sancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat semper stans intra templa frequenter:
Sed quoque lasciuas interdum quærit amicas.

Item

Item;

Non teneas aurum totum quod splendet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Item:

Omne quod est rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod est nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quisque coronatus non presbyter est vocitatus.

Qui nescit dissimulare nescit imperare.

Nescit regnare, qui nescit dissimulare.

SOLVTIO.

Dum malè computo, sicqué recedo, tunc bene soluo,
Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos asinus, semper sua somnia vertit.

Item:

Somnia de siliquis sus cernit, quando quiescit.

Somnia falsa veris miscent.

Deludunt multos nunc somnia, quod vetus est mos.

Item:

Interdum veram prætendunt somnia causam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Est sanum planè de lecto surgere manè.

Item:

Longa quies somni, vitio fit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque surgere manè.

Spes.

Dominus adiutor & protector est sperantium in se.

Cum pascat coruos, Deus, & non deseret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In solo sperare Deo, tutissima res est:
Spem fidam nunquam non lu et esse ratam.

Item:

Spes confisa Deo, nunquam confusa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum spiro, spero.

Impositis galcis tractantur fœdera pacis.

Item:

Mane sub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non spernens dum modo spirat.

Item:

Rebus in aduersis melius sperare superstis.

Spes precio emenda non est.

Plus valet in manibus passer, quàm sub dubio grus.

Spes seruat afflictos sed & multos decipit.

Cum spes frustratur, non spes, sed pœna vocatur.

Item:

Est spes in dubijs semper comes optima rebus.

Item:

Qui surnum superet hiando, diu puer hiscet.

Item:

Spes reficit dominum, fallit & ipsa suum.

Item:

Spes seruare solet, sublata sorte secunda,
Spe sola solor, spes superesse sinit:

SVLTITIA.

Ob res portendas asini vocitantur ad aulas.

Dulce

Dulce est, desipere in loco.

Esse loco stultum, est sæpius vtile multum.

Insipientia est, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus nescit compescere stultus.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

In ore fatuorum cor illorum,

Insipiens fatur subitò, quicquid meditatur.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat quod habet sub corde reuelat.

Stultus nescit vti felicitate.

Cuius mens stulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc viuens sine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue consultum, te diliget: argue stultum,
Auertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus superstat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Vanis blax multos facit per secula stultos.

Stulti facilè lætantur & tristantur.

Lætatur

Lætatur stultus, dum sermo datur sibi cultus.

Item:

Lætificat stultum dies promissio multum.

Item:

Stultus quando videt, quod pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, se quòd amare velit.

Stultus ridere solet, & pro gramine flere.

Stulti improuidi sunt.

Insipiens curam malè gestat corde futuram.

Item:

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Stulsi magis ex sermone, quàm aspectu cognoscuntur.

Æstimo quod multi sunt irrasi, quasi stulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos,

Item:

Irrasos multos inuenimus vndique stultos.

Item:

Multi sunt asini nunquam saccis onerati.

Item:

Sunt asini multi, solùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS.

Non semper silendum. Vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus,

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens dicitur esse sequens.

Silentij tutissimum præmium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa responsis verbula stulta.

Item:

Vt mala vitentur, aliquando verba tacentur.

Tacue

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat cito, si sat bene.

Est multum, factum si sit bene quodque peractum.

Tardè venientes, malè sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fercula sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpè domum propriam vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrij simus.

Non vt edas, viuas sed edas, vt viuere possis.

Item:

Vis ne coronari, vis delitijs saturari?
Istud tibi præsto dictum breue: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractatqué decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone metas, vt sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter dominus, sed viue decenter:
Vt medicis fatur, parcus de morte leuatur.

Item:

Parcito sæpè cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & iuere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fruetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque grauetur.

Item:

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus.

TEMPVS.

Accommoda te tempori.

Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendet stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notauit, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbum qué, iuuentus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio: sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes

Item:

Quam breuis est hora, quæ labat absque mora.

Item:

Tempora

Tempora transibunt & gaudia vana peribunt.

Item:

Transit vt vnda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum sunt matura, breuiter pyra sunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit secum vertitqué volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe spe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas,
Et nullum est quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies sæuum indomitumqué leonem.

Item:

Non sibi, sed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel sunt, vel origine surgunt
Crescunt, aut pereunt, semper aguntur, agunt.

Item:

Tempore mitescunt, posita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & vrsa solet.

Item:

Tempore sanatur, quod ratione nequit,

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque:
Si fuerint venti, nascuntur prælia genti:
Si nix aut pluuia, designat tempora cara.
Dat clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Æstuat Vrbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æstas exinde sequetur,

Hano

Hanc dabit Vrbanus: autumnum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis,
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit, si carperis, inde putrescit,
Pocula Ianus amat, sed Februus Algeo clamat,
Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodit,
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Iunius fœna, Iunio resecatur auena,
Augustus spicas, September colligit vuas,
Seminat October, spoliat virgulta Nouember,
Quærit habere cibum, porcum mactando December
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuolans volueris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIVM.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui quærit at illos.

TIMOR.

Prona vis timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic a dstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente currit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa timor.

Quatuor ista, timor què, odium, dilectio, sensus,

Sæpè solent boni rectos peruertere sensus.

Timidi nunquam statuêre tropheum.

Ne se mutat, qui se mutari desperat.

Item:

Non mare transisset, pauidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad syluam, quem cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, malus est venator & amens

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo paueſcit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETVDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur, philomela qué nisu,
Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENVS. Vide amor & Meretrix.

Curis arctatur, si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem vnusquisq; proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Ostia clausa sera mihi sunt, quia profera vera.

VESTITVS ET Ornatus.

Vestes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simia eſt ſimia, etiamſi aurea geſtiet inſignia.

Cinge caput laurea, rege gemmis corpus & auro,
Si fueris prudens, remanebis aſinus idem.

Item:

Eſt in perſona pudor inſipiente corona.

Veſtis virum facit.

Hunc homines decorant, quem veſtimenta decorant.

Item:

In vili veſte nemo tractatur honeſtè.

Item:

Si careas veſte, nec ſis veſtitus honeſtè,
Nullius es laudis, quamuis ſapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Veſtes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè veſtitus, in millibus eſſe peritus
Creditur, in mille quamuis idiota ſit ille.

Veſte decenti tegatur corpus.

In curta tunica, ſaltat miles quaſi pica.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non curis iuuenis multum, qua veſte tegaris:
In veſtimentis non eſt ſapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amor fit pauper adultus.

VEXATIO.

Eſt miſero peius deriſio, quàm dolor eius.

VICINITAS.

Proximus Eccleſiæ ſemper vult vltimus eſſe.
Quiſe non noſcat, vicini iurgia poſcat.

Melior

Melior est vicinus iuxta, quàm frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, situe male, cum vicinis teneas te.

VIRTVS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Inuia virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quo ne scit, repit vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas viacit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitij.

Est virtus verè, semper malefacta cauere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille,
Quàm regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle pater tibi sit Therſites, dummodò tu ſis.
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituêre bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobiliter viuens & agens, hæc nobilis eſt gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat diuitias & honores:
Donabit ſcire miſeros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in ſe habet bona.

Dilige virtutem, ſi vis retinere ſalutem.

Item:

Fac bene, dic parum, ſi te vis reddere carum.

Item:

Nulla valet vita, niſi ſit virtute polita.

Item:

Vir bonus eſt pluris, quam tota ſcientia iuris.

Item:

Vir ſine virtute, ſemper manet abſque ſalute.

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna, vide Iudicium extremum.

Vita

Vita breuis ac miseria. vide Homo.

Est hæc vita breuis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita breuis, transit vt aura leuis.

Item:

Est tua vita breuis, modò viuis, cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:
Sed sapiens benè scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Itur, quò scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc viuere filius Euæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis·
Vrbibus, in cunctis cura laborque locis.

Item:

Quid prodest homini, si vivat secula centum?
Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita breuis, velut vmbra leuis, sic annihilatur,
Sic vadit, subitòque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis.

Item:

Vita quid est? labor est & habendi vana cupido,
Tristis ad extremum solicitudo diem.

Vita magis in precio est, quàm quæque temporalia bona.

Vt vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

VNVS.

Vir vnus, nullus vir.

Nusquam denarius auditur clangere solus.

Item:

Omni fine soli dominantur ibi duo soli.

Item:

Sermo solius est quasi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit esse choream

Vnicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus sit & aspiciendus.

VOLVNTAS.

Deus operatur & Velle, & perficere.

Non est velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile est imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil est grate.

Hoc portat leuiter, quod portat quisque libenter.

Volentem bonem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plenè laudare memento.

Item:

Hospitis in mensa vultum, non fercula pensa.

Item:

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLVPTAS.

Delitijs ad astra non itur.

Asper erit victus, asper labor, asper amictus,
Aspera cuncta tibi, si vis super æthera scribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem:
Hæc quos prostrauit virtutibus euacuauit:
Hæc quos subiecit, pecudes sine robore fecit:
Hæc regit & munit, superis coniungit & vnit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

VSVS.

Vsus facit artem.

Artem discamus, vsum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater est vsus: doctrina scholarit
Intercisa perit, continuata viget.

VVLGVS.

Vulgo instabili satisfacere nemo potest.

Prauo seruit hero, qui vulgo seruit iniquo.

CONCLVSIO.

O homo deuita peccatum, totquè pericla:
Nam si cæcus eris, nulloque dolore moueris,
Atque Deum spernes, animam cum corpore perdes.
Et nisi parebis, cœlesti sede carebis.

Prouerb. 20

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunq; his delectatus non erit sapiens.

Prouerb. 31

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas. Ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

Esaiæ.5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam,& potandum vsque ad vesperam,vt vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & veri fortes ad miscendam ebrietatem,

Esaiæ.28.

Verùm hi quòq; præ vino nescierunt,& præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem,ignoraverunt iudicium,Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumq; ita vt non esset vltrà locus &c.

Oseæ 4.

Fornicatio,& vinum,& ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Væ qui potum dat amico suo,mittens fel suum, & inebrians,vt aspiciat nuditatem eius. Repletus es ignominia pro gloria. Bibe tu quoque,& consopire. Circũdabit te calix dexteræ Domini,& vomitus ignominiæ super gloriam tuã,&c.

Ecclesiasticus 31.

Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum,& in dormiendo non laborabit ab illo,& non sentiet dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare,multos enim exterminavit vinum,&c.

Ibidem.

Vinum in iocunditatem creatum est,& non in ebrietatem ab initio. Exultatio animę & corporis vinum moderatè potatũ. Sanitas est animæ & corporis,sobriè potum Vinum multum potatum irritationem,& iram,& ruinas multas facit,&c.

Ecclesiasticus 37.

Propter

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abſtinens eſt adijciet vitam. Mat. 17.

Hoc genus non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium. Luc. 21.

Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Rom. 13.

Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus. 1. Cor. 5.

Si is qui frater nominatur, ebrioſus eſt, cum huiuſmodi nec cibum ſumite. Gal. 5.

Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Epheſ. 5.

Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. 1. Theſ. 5.

Non ſumus noctis neque tenebrarum, Igitur non dormiamus ſicut & cæteri: ſed vigilemus & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus. Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent ſanam doctrinam, vt ſenes ſobrij ſint. 1. Pet. 4.

Sat eſt nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum verſaremur in laſciuijs, concupiſcentijs, vinolentijs, commeſſationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur ſobrij & vigilantes ad orandum. 1. Pet. 5.

Sobrij eſtote, vigilate: quoniam aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractatores malè qui furantur honores.

Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis.
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicat iste:
Dextræ scriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.

LONDINI
Excudebat Thomas Dawso-
nus ex assignatione Christopheri
Barkeri.